

Turkish Studies

International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 12/27, p. 195-253

DOI Number: <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.12688>
ISSN: 1308-2140, ANKARA-TURKEY

Article Info/Makale Bilgisi

Referees/Hakemler: Doç. Dr. Ali ÖZTÜRK –
Doç. Dr. Yusuf YILDIRIM

This article was checked by iThenticate.

SUYOLCU-ZÂDE NEHRÎ AHMED'İN TÜRKÇE ŞİİRLERİ

Abdülmecit İSLAMOĞLU*

ÖZET

XVIII. yüzyıl mutasavvıf şairlerinden olan Suyolcu-zâde Nehri Ahmed, Tekirdağlıdır. Tekirdağ Kâdiriyye Tekkesi mürşidi Suyolcu-zâde Şeyh Mehmed (v. 1155/1742-43)'in oğludur. Mustafa ve Mahmûd isimlerinde iki kardeşi daha olduğu bilinen Nehri Ahmed, babasının vefatından sonra tekkede post-nişin olmuştur. Burada görevli bulunduğu zaman zarfında önemli hizmetlerde bulunan Nehri, Hac ibadeti sonrası, memleketine döndükten kısa bir müddet sonra vefat etmiştir (v. 1182/1768-1769). Nehri'den sonra Tekirdağ Kâdiriyye Tekkesi'ndeki irşâd vazifesini oğlu Mehmed Muslihuddin üstlenmiştir. Seyyid Sırrı Ali'nin *Tuhfe-i Rûmî* adlı mesnevisi, Tekirdağ'daki Kâdiriyye meşâyihî hakkında ayrıntılı bilgiler vermesi münâsebetiyle makâlemiz açısından büyük önem taşımaktadır.

Bursalı Mehmed Tâhir, Nehri'nin iki eseri olduğu bilgisini vermektedir. Bunlardan ilki, vahdet-i vücûda dair bir eserdir. Bu eser şu an itibarıyla elimizde bulunmamaktadır. İkinci eser ise makâlemize konu olan *Divânçe*'dir. Eserin tespit edebildiğimiz tek nüshası Vatikan Kütüphanesi, Türkçe Yazmalar, No: 235'te kayıtlıdır. Dijital nüshasına ulaştığımız *Divânçe*'de Türkçe, Arapça ve Farsça şiirler bulunmaktadır. Suyolcu-zâde Ahmed bu şiirlerde, Nehri mahlasını kullanmıştır. Bu makâlede, *Divânçe*'de yer alan 45 Türkçe şiir transkribe edilmiş; şiirlerde yer alan âyet, hadîs ve Arapça ibârelerin anlam ve kaynakları dipnotlarda belirtilmiştir.

Kâdiriyye tarîkatı şeyhi olan Nehri'nin şiirlerinde, tarîkatın pîri Abdülkâdir-i Geylânî ve Rûmiyye kolunun kurucusu kabul edilen İsmail Rûmî'nin yanı sıra Niyâzi-i Mısri ismi de dikkat çekmektedir. Mutasavvıf şairimiz, Mısri'ye yazdığı nazîre ve tahmîslerin yanında, bir şiiri baştan sona Mısri medhiyesine ayırmıştır.

Anahtar Kelimeler: Nehri Ahmed, Suyolcu-zâde, Divânçe, Kâdiriyye, Tekirdağ.

* Doç. Dr., Ankara Üniversitesi. El-mek: islamoglu@gmail.com

TURKISH POEMS BY SUYOLCU-ZADE NEHRI AHMED
ABSTRACT

Suyolcu-zâde Nehrî Ahmed, one of the sufi poets of 18th century is from the city of Tekirdağ. He is the son of Suyolcu-zâde Sheikh Mehemed (d. 1155/1742-43) who is the mentor of Kâdiriyye Dergâh in Tekirdağ. Nehrî Ahmed who has two brothers named Mustafa and Mahmud becomes a “post-nişin”, the spiritual head of the sect, after the death of his father. Nehrî provided significant services while he was in this Dergâh and died after he turned back from the duty of Hajj (d. 1182/1768-1769). After the death, his son Mehemed Muslihuddin takes the responsibility of the mission of mentoring in Kâdiriyye Dergâh in Tekirdağ. The masnawi namely *Tuhfe-i Rûmî* by Seyyid Sırrı Ali carries high importance for our paper in terms of giving detailed information about sheiks of Kâdiriyye Dergâh in Tekirdağ.

Mehmed Tâhir from Bursa states that Nehrî has two works. First is about the belief of the unity of existence. This work is not found for now. The second is *Divânçe* which is the subject of this paper. Only one copy that we could determine of this work is registered at Vatikan Library, Turkish Manuscripts, No: 235. There are both Turkish, Arabic and Persian poems in *Divânçe*, of which we could reach to a digital copy. Suyolcu-zâde Ahmed used the pen name of Nehrî in these poems. In this paper, 45 Turkish poems from *Divânçe* are transcribed. Meanings and sources of ayats, hadiths and Arabic terms in the poems are given as footnotes.

The names of Abdülkâdir-i Geylânî, the main founder of the sect and İsmail Rûmî, the founder of the branch od Rûmîyye besides Niyâzî-i Mısırî are also take attention in Nehrî’s poems. Besides nazire and tahmis to Mısırî, this sufi poet writes praise for Mısırî in his one entire poem.

STRUCTURED ABSTRACT
Name, pen name, and place of birth of Nehrî

Suyolcu-zâde Ahmed Efendi, one of the sufi poets of 18th century, was from the city of Tekirdağ. The sufi poet used the pen name “Nehrî” in his poems.

Family

In the 42nd poem in his *Divânçe*, Nehrî mentioned that his father’s name was Şeyh Mehemed Efendi. Suyolcu-zâde Şeyh Mehemed was a mentor of Kâdiriyye Dergâh in Tekirdağ and he was one of the most prominent sheiks of the era. Nehrî’s father Suyolcu-zâde Şeyh Mehemed was martyred at the end of this poem, date of his death is mentioned as 1155/1742-43.

Couplets in *Tuhfe-i Rûmî*, mention that Şeyh Mehemed killed with gun in dervish lodge during prayer. Date of his death is also stated as 1155 in this work.

Turkish Studies

Suyolcu-zâde Şeyh Mehmed had three sons named Ahmed, Mustafa and Mahmûd. The eldest was Ahmed. His middle son, Mustafa died in 1153/1740 because of a disease while his father was still alive. His youngest son was Mahmûd.

In *Tuhfe-i Rûmî*, it is mentioned that Nehrî had another son named Mehmed Muslihuddîn and Nehrî died when his son was a little child.

Religious Sect and Services

Mehmed Tâhir from Bursa stated that Nehrî, about whom there is only a limited information, was one of the sheiks in the branch of İsmail Rûmî of the sect of Kâdiriyye. In different poems of his *Dîvânçe*, he praised the founder of this sect Abdülkâdir-i Geylânî (d. 561/1165-66), and İsmail Rûmî (d. 1041/1631), who was the founder of the branch of Rûmiyye in this sect. These praises clearly show his initiation.

Nehrî Ahmed, had completed his spiritual education when his father was alive. After Sheikh Mehmed's death, Sheikh Vâhidî from the branch of Rûmiyye assigned him as the "post-nişîn", the main sheikh of the lodge. Seyyid Sırrı Ali stated that he had significant services and made significant contributions to the lodge. To illustrate a minaret was established, water was brought to the lodge, the stage for prayers was expanded and the lodge became a prosperous place during his period.

According to the information obtained from *Tuhfe-i Rûmî*, Nehrî went to Mecca to complete his duty of pilgrimage and visited "Ravza" (a special place between the tomb and mimbar of Islamic prophet Mohammad Mustafa) of prophet Mohammed in Madinah.

Death

Nehrî Ahmed completed his pilgrimage and went back to his hometown and after a short time he died in Tekirdağ in 1182/1768-69. In the 30th poem in his *Dîvânçe*, he mentioned his death. He stated the date of his death through traditional abjad calculation in the last couple of his poem which is made of a total of 7 couplets. Seyyid Sırrı Ali also stated that Nehrî mentioned the date of his death through a poem which is also written on the tombstone of Nehrî.

Works

Mehmed Tâhir of Bursa, mentions two works of Nehrî. He states that the first of these two works is about the unity of existence. Although there is no copy of such a work, based on his poems. It can be said that he embraced the understanding of the unity of existence.

The second work of Nehrî is *Dîvânçe*, which will be presented as a transcription text in the article.

Dîvânçe Copy Characterization

As far as we could determine, there is only one copy of Nehrî's *Dîvânçe*. The work is registered in Biblioteca Apostolica Vaticana, Vat. Turko 235. Ettore Rossi prepared a catalogue about the Turkish manuscripts in this library and the work was published in 1953. We could reach the digital copy of the work which is made of 40 leaves and

kept in a leather cover. The size of the work is 212x132 mm. Its text is written in the shape of nasta'lik, with 18 lines in double columns.

The first and last couplets of his work are as such:

/1b/ لقد لاح شمس الحق برقا على الورى
أضاءت به ما حوله الشام و الصنعاء

/40b/ *Göñül mülkini şād eyle efendim zerre şevkiñle*
Bu Nehrî bendeñe feyziñ sezâdır Hazret-i Mısrî

There are 45 Turkish poems in Nehrî's *Divânçe*. There are also Arabic and Persian poems in the work.

Also the name of Niyâzî-i Mısrî attracts attention in the poems of Nehrî, the sheikh of the sect of Kâdiriyye besides Abdülkâdir-i Geylânî and İsmail Rûmî. Nehrî wrote "nazire" (a poem written by a poet who takes another poet's work as a model) and "tahmis" (a poem which consists of parts containing five verses of which the last two verses are the couplets from another poet) to Mısrî besides a poem that was especially written as praise for him.

Keywords: Nehrî Ahmed, Suyolcu-zâde, Divânçe, Kâdiriyye, Tekirdağ.

Nehrî'nin Adı, Mahlası ve Doğum Yeri

Nehrî hakkında bilgi veren elimizdeki en önemli kaynak Seyyid Sırrı Ali'nin *Tuhfe-i Rûmî* adlı eseridir. Kâdirîler Âsitânesi'nin manzûm tarihçesi niteliğindeki eser 1056 beyitlik bir mesnevîdir. Seyyid Sırrı Ali'nin Tekirdağlı ve Nehrî ile çağdaş olması, makalemiz açısından eserin kıymetini bir kat daha arttırmaktadır.

Suyolcu-zâde olarak da anılan Nehrî Ahmed Efendi, Seyyid Sırrı Ali ve Bursalı Mehmed Tâhir'in belirttiği üzere Tekirdağlıdır. (Seyyid Sırrı Ali, 1992, 861-862. beyitler; Bursalı Mehmed Tâhir, 1333, I/179) Mutasavvıf şair, şiiirlerinde Nehrî mahlasını kullanmıştır:

Kelâm-ı Nehrî-i kâşır sülûk ehline rüşendir

Bekâ bi'llâha ol vâşıl fenâ-ender-fenâdan geç (VI/7)¹

Cân u başından geçenler Nehriyâ

Leşker-i 'uşşâka ol serdâr olur (XV/8)

Ailesi

Nehrî, babasının ismini *Divânçe*'sindeki XLII. şiirde Şeyh Mehmed Efendi olarak belirtmiştir. Tekirdağ Kâdiriyye Dergâhı müşidi Suyolcu-zâde Şeyh Mehmed, bu şiirde ifade edildiğine göre, tarikatın pîri olan Abdülkâdir-i Geylânî hazretlerine sadâkatle bağlı olup dönemin seçkin meşâyihindedir. Nehrî'nin babasının vefatı, "*Çün şerbet-i şehâdet nûş eyledi cihânda*"

¹ Parantez içerisinde Roma rakamı ile verilen ilk sayı, bu makâlede transkripsiyonlu metnini verdiğimiz Nehrî'nin *Divânçe*'sindeki şiir numarasını, ikincisi ise beyit numarasını göstermektedir.

mısraında belirtildiği üzere şehâdet şerbetini içerek gerçekleşmiştir. Manzûmenin sonunda Şeyh Mehemed'in vefat tarihi olarak 1155/1742-43 yılı verilmiştir:

Teslîm idince rûhın ol vâlid-i 'azîzim

Geldi dile bu târîh Şeyh Mehemmed Efendi (XLII/4)

Tuhfe-i Rûmî'deki beyitler de Nehrî'nin babası Şeyh Mehemed'in, bir gün tekkede zikrederken bir kurşunla şehîd edildiğini söyler. Vefat tarihi bu eserde de 1155 olarak verilir:

Tekyesinde zikr iderken bir şeb ol zât-ı sa'îd

Darb idüp kurşun ile bir nâ-be-kâr itdi şehîd

Bin yüz elli beşde rihlet itti bezm-i bâkîye

Rûhını şâd ide Mevlâ vire sıhhat bâkîye²

Suyolcu-zâde Şeyh Mehemed'in; Ahmed, Mustafa ve Mahmûd isimlerinde üç oğlu vardır:

Üç nefer ebnâ yetiştirmişdi ol sâhib-vefâ

Ahmed ü Mahmûd ile sultân-ı 'âlem Mustafâ³

En büyükleri Ahmed'dir. Ortanca oğlu olan Mustafa, henüz babası sağken bir hastalığa yakalanarak 1153/1740'da vefat etmiştir. En küçük oğlu ise Mahmûd'dur.

Tuhfe-i Rûmî, Nehrî'nin vefatından sonra geride Mehemed Muslihuddîn adında küçük bir erkek çocuğu bıraktığını söyler:

Girü bir tufl-ı sagîrin kodı ol âgâh-dil

İsm-i sâmisî Mehemed Muslihu 'd-dîn oldı bil⁴

Mehemed Muslihuddîn'e babasının vefatından sonra amcası Mahmûd bakmış; maddî ve manevî anlamda bakımı, eğitim ve öğretimi ile büyük bir özveri içerisinde ilgilenmiştir. Mehemed Muslihuddîn, kemâle erdiğinde babasının yerine tekkeye post-nişîn olmuştur.⁵

Tarîkatı-Hizmetleri

Bursalı Mehmed Tâhir, hayatı hakkında çok az bilgiye sahip olduğumuz Nehrî'nin, Kâdiriyye Tarîkatı'nın İsmail Rûmî şubesi meşâyihinden olduğunu söylemektedir. (Bursalı Mehmed Tâhir, 1333, I/179) Nehrî'nin elimizde bulunan *Dîvânçe*'sinin farklı manzûmelerinde, gerek tarîkatın pîri Abdülkâdir-i Geylânî (v. 561/1165-66), gerekse de Rûmiyye kolunun kurucusu kabul edilen İsmail Rûmî (v. 1041/1631) hakkındaki medhiyeleri, intisâbını açıkça ortaya koymaktadır:

Bende-i Sultân 'Abdü'l-Kâdirî

Ahmed-i Nehrî enîs-i 'âşıkân (XXX/1)

² Seyyid Sırrı Ali (1992), *Tuhfe-i Rûmî*, 893-894. beyitler.

³ Seyyid Sırrı Ali (1992), *Tuhfe-i Rûmî*, 896. beyit.

⁴ Seyyid Sırrı Ali (1992), *Tuhfe-i Rûmî*, 914. beyit.

⁵ Seyyid Sırrı Ali (1992), *Tuhfe-i Rûmî*, 915-924. beyitler.

İrişe hânkâh-ı ‘âlem içre her umûrunda

Zülâl-i himmet-i Sulţân ‘Abdü’l-Ķâdir ez-Baĝdâd (XII/11)

Himmet-i Sulţân ‘Abdü’l-Ķâdirî kıldı bedîd

Beyt-i İsmâ‘îl-i Rûmî oldu dergâh-ı cedîd (X/14)

Âsitân-ı Ĥazret-i Sulţân ‘Abdü’l-Ķâdirî

Cây-ı İsmâ‘îl rûy-ı menzil-i râh-ı sedîd (IX/3)

İsmail Rûmî, Tosya'nın Bansa köyünde doğmuştur. Babasının adı Çoban Ali'dir. Medrese ilimlerini tahsilden sonra Bağdat'a giderek Kâdiriyye Dergâhı post-nişini Seyyid Feyzullah Efendi'nin yanında seyr ü sülûkunu tamamlamıştır. Şeyhinin işâretiyle Anadolu'da tarikatı yaymak üzere yola çıkan Rûmî, öncesinde Mısır'a da uğramış Ahmed-i Mısırî'den de icâzet almıştır. İstanbul Tophane'de bir tekke inşâ ettiren Rûmî, Anadolu ve Rumeli'nin değişik şehirlerinde kırk kadar tekke yaptırmıştır. (Sâdık Vicdânî, 1338-1340, s. 50-54; Hüseyin Vassâf, 2006, I/118-120) Tarikat, Tophane'deki bu dergâhın kurulmasından sonra İstanbul'da yayılmaya başlamış; sonrasında Bursa'da kurulan Eşrefiyye kolu ile birlikte de Osmanlı topraklarında yaygınlık kazanmıştır.⁶ “Pîr-i sâni” lakabıyla anılan İsmail Rûmî, 1041/1631 yılında vefat etmiş ve kurduğu tekkenin hazînesine defnedilmiştir.⁷

Nehrî Ahmed, babası sağken seyr ü sülûkunu tamamlamıştır. Şeyh Mehmed'in vefatından sonra, Rûmiyye Dergâhı'ndaki Şeyh Vâhidî'nin görevlendirmesiyle, babasının yerine tekkeye post-nişin olmuştur. Nehrî'nin Tekke'ye büyük hizmetlerde bulunduğunu söyleyen Seyyid Sırrı Ali bu meyânda onun, bir minare yaptırdığını, tekkeye su getirdiğini ve zikir meydanını genişlettiğini; tekkeyi mamur hâle getirdiğini söyler:

Hem minâre vaz‘ idüp hem eyledi icrâ-yı mâ

Hem dahi meydân-ı zikru'llâhı tevsî‘ hôt-nümâ

Hâsılı ma‘mûr u âbâd eyleyüp ol tekyeyi

Hânkâh-ı bî-nazîr itdi o cây-ı köhneyi⁸

⁶ Bütün tarikat mensuplarının bu dergâhı (Kâdirî-Rûmî Âsitânesini), Bağdat'tan sonra Kâdirîliğin ikinci merkezi saydıklarını ve ziyâdesiyle saygı gösterdiklerini söyleyen C. S. Revnakoğlu, memleketin ne tarafından olursa olsun (Anadolu, Rumeli, Arnavutluk) gibi yerlerden halîfelere verilen icâzet-nâmelerin hepsini, Kâdirî-hâne şeyhinin teberrüken tasdik ve tasvib etmesine -mutlak ve değişmez bir usûl hâlinde- son derece dikkat ettiklerini belirtmektedir. Bkz.: Cemaleddin Server Revnakoğlu (1953), “Rumîlik ve İsmâilî Rumî”, *Yeni Tarih Dünyası*, yıl: 1, sayı: 8, s. 348.

⁷ İsmail Rûmî'nin hayatı hakkında geniş bilgi için bkz.: Seyyid Sırrı Ali (1992), *Tuhfe-i Rûmî*, s. 48-53; Bursalı Mehmed Tâhir (1333), *Osmanlı Müellifleri*, I/25-26; Mehmet Akkuş (2001), “İsmail Rûmî”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, İstanbul: T.D.V. Yayınları, XXIII/120.

⁸ Seyyid Sırrı Ali (1992), *Tuhfe-i Rûmî*, 906-907. beyitler.

Tuhfe-i Rûmî'den öğrendiğimize göre Nehrî, Hac farîzasını yerine getirmek üzere Mekke'ye gitmiş; Medîne'de Peygamberimizin Ravza'sını ziyaret etmiştir:

'Azm idüp arz-ı Hicâz'a hacc u 'avdet eyledi

Ravza-i pâke olup rû-mâl u hizmet eyledi⁹

Vefatı

Nehrî Ahmed, hac ibadetini ifâ edip memleketine döndükten kısa bir müddet sonra 1182/1768-69 yılında Tekirdağ'da vefat etmiştir. (Seyyid Sırrı Ali, 1992, 910. beyit; Bursalı Mehmed Tâhir, 1333, I/179) Nehrî'nin *Dîvânçe*'sinde yer alan XXX. şiir, şairin kendi vefatına yazdığı, tarih bildiren bir manzûmedir. 7 beyitlik şiirinin son beytinde Nehrî, vefat yılını ebced hesabıyla şöyle verir:

Aşla âgâz eyleyüp tıfl-ı gönül

Didi baħr-ı vahdete Nehrî revân (1182/1768-1769)¹⁰

Nehrî'nin kendi vefatını, bir manzûme yazarak tarih düşürmek suretiyle bildirdiğini ifade eden Seyyid Sırrı Ali, bu beytin aynı zamanda Nehrî'nin mezar taşına da yazıldığını söyler:

Nakli târîhini inşâd itti kendi başına

Oldı ol târîh nüvişte merkadiniñ taşına¹¹

Bir başka zâtın, Nehrî'nin vefatına yazmış olduğu tarih de yine 1182 yılını göstermektedir:

Naklin i 'lâm itti cevherle fakîre bir velî

Ahmed-i Nehrî revân-ı bâg-ı 'Adn oldı 'Alî¹²

Seyyid Sırrı Ali, onun vefat tarihini ve Tekke'nin avlusuna defn edildiğini şu beytiyle bildirir:

Göçdi biñ yüz seksen iki sâli asl-ı pâkine

Kodı cismin tekyesi havlısı zîr-i hâkine¹³

Osmanlı Müellifleri'nde Nehrî'nin, adına mensup dergâhta medfûn olduğu kaydedilmektedir. (Bursalı Mehmed Tâhir, 1333, I/179) Bu Dergâh'ın günümüzde nerede yer aldığı bahsine geçmeden önce Tekirdağ Kâdiriyye Dergâhı'nın tarihçesi hakkında önemli bilgilerin yer aldığı *Tuhfe-i Rûmî*'ye müracaat etmemiz gerekir. Burada belirtildiğine göre; Kâdiriyye meşâyihinden Şeyh Halîl, kızı Âyişe'yi Muslihuddîn isminde kâmil bir zât ile evlendirmiştir. Muslihuddîn Efendi manevî eğitimini tamamladıktan sonra Şeyh Halîl onu hilafetle görevlendirerek Tekirdağ'a göndermiştir. Şeyh Muslihuddîn, Tekirdağ'daki irşâd vazifesini öncelikle geçici bir

⁹ Seyyid Sırrı Ali (1992), *Tuhfe-i Rûmî*, 909. beyit.

¹⁰ Bu mısraın ebced hesabıyla karşılığı 1182 değil 1183 çıkmaktadır. Ancak hemen yan tarafında rakamla 1182 yazılmıştır.

¹¹ Seyyid Sırrı Ali (1992), *Tuhfe-i Rûmî*, 912. beyit.

¹² Seyyid Sırrı Ali (1992), *Tuhfe-i Rûmî*, 913. beyit.

¹³ Seyyid Sırrı Ali (1992), *Tuhfe-i Rûmî*, 911. beyit.

mekânda yerine getirmiştir. Sonrasında ise Hüseyin Çavuş Mahallesi'nde oturan Aynî Hatun isminde -Muslihuddîn Efendi'ye bağlanan ve ona hizmet eden- bir kadın, Akçeşme pınarının yakınında bulunan evinin yanındaki boş arazide bir tekke yaptırmış, evini de tekkede görev yapan şeyhin oturması şartıyla vakf etmiştir. Tekkenin inşâ tarihi 1041/1631-32'dir.

Zâviye bin kırk birinci sâlde oldu ber-kemâl

Tâm u ikmâl başladı zikre o zât-ı pür-kemâl¹⁴

Şeyh Muslihuddîn'in 1071/1660'de vefatı üzerine posta Şeyh Hüseyin b. Receb (v. 1122/1710) geçmiştir. Şeyh Hüseyin'den sonra Tekirdağ Kâdiriye Tekkesi'nde irşâd vazifesini yürüten şahıs Nehrî'nin babası Suyolcu-zâde Şeyh Mehmed'dir.

Tekkenin günümüzde nerede bulunduğu meselesine gelince; Tekirdağ'daki "tekâyâ ve zevâyâ" hakkında bilgi veren 1310 yılına ait *Salnâme-i Vilâyet-i Edirne*'de "...Tarikat-ı Kâdiriye-i 'Aliyye'ye mensûb Hüseyin Çavuş Mahallesi'ndeki dergâhtır. Derûnunda ecille-i ricâl-i tarikat-ı Kâdiriye'den Ahmed Nehrî Efendi medfûndur." (Salnâme-i Vilâyet-i Edirne, 1310, s. 659) denilerek bu bilgi teyid edilmektedir. Ne var ki günümüzde Tekirdağ'da bu dergâha ait herhangi bir iz kalmadığı gibi yeri konusunda da araştırmacıların farklı görüşlerde oldukları görülmektedir. Tekirdağ'da tasavvuf ve tarikatlar üzerine bir makâle yazan Selami Şimşek; Mehmet Serez'e göre bu tekkenin Eski Kolordu yeni Tuğlacılar Lisesi ve Atatürk İlköğretim Okulu bahçesi karşısında olduğunu, tekkenin diğer bir adının da Hüseyin Çavuş Mescidi olduğunu bildirir. Hikmet Çevik'e göre ise bu tekke Kız Enstitüsü bahçesindedir. (Şimşek, 2008, s. 397) Neticede Nehrî'nin Tekirdağ'da adına mensup dergâha defnedildiği; ancak bu yapının günümüze kadar varlığını koruyamadığı anlaşılmaktadır.

Eserleri

Bursalı Mehmed Tâhir, Nehrî'nin iki eserinden bahsetmektedir. Bunlardan ilki hakkında, isim belirtmeksizin "vahdet-i vücûddan bâhis bir eser" tanımlaması yapmıştır. (Bursalı Mehmed Tâhir, 1333, I/179) Bu eserin herhangi bir nüshasını henüz tespit edememiş olsak da Nehrî'nin şiirlerinden yola çıkarak vahdet-i vücûd nazariyesini benimsemiş bir şair olduğunu rahatlıkla söyleyebiliriz. Aşağıda örnek olarak vereceğimiz beyit bu hususu teyit etmektedir:

Nehrî çü bahre mülhâkam miftâh-ı kenz-i muğlaşam

Men hod vücûd-ı muğlaşam vaşl u liķā neme gerek (XXII/9)

Nehrî'nin ikinci eseri ise, makâlemizde transkripsiyonlu metnini vereceğimiz *Dîvânçe*'sidir.

Dîvânçe'nin Nüsha Tavsîfi

Nehrî'nin *Dîvânçe*'sinin tespit edebildiğimiz kadarıyla tek nüshası bulunmaktadır. Eser, Biblioteca Apostolica Vaticana, Vat. Turko 235 (Vatikan Kütüphanesi, Türkçe Yazmalar, No: 235)'te kayıtlıdır. Ettore Rossi bu kütüphanede bulunan Türkçe yazma eserlerin katalogunu hazırlamış, çalışma 1953 yılında basılmıştır. Dijital nüshasına ulaştığımız 40 varaklık bu eser buna göre, meşin kaplı bir cilt içerisinde bulunmaktadır. 212x132 mm. ebadında, çift sütuna 18 satırlı nesta'likle yazılmıştır. (Rossi, 1953, s. 204)

1a'da "Dîvân u Mecmû'a-i Şeyh Nehrî-i Kâdirî Tekfûrtâgî" notu bulunan yazmanın 5a, 6b, 7b, 8b, 9b, 12a, 12b, 17b, 19a, 19b, 21b, 24b, 26a, 27a, 27b, 29a, 30a, 34b, 35b, 38a, 38b sayfaları tamamen boştur.

¹⁴ Seyyid Sırrı Ali (1992), *Tuhfe-i Rûmî*, 877. beyit.

Bazı mısralarda tashih kayıtları bulunmaktadır. Buralarda kelimenin üstü çizilmiş, yanına yeni kelime yazılmıştır.

Eserin ilk ve son beyitleri şu şekildedir:

Baş: /1b/

لقد لاح شمس الحق برقاً على الورى
أضاءت به ما حوله الشام والصنعاء

Sonu: /40b/

Göñül mülkini şād eyle efendim zerre şevkiñle

Bu Nehri bendeñe feyziñ sezâdır Hâzret-i Mısrî

Nehri'nin *Dîvânçe*'sinde 45 Türkçe şiir bulunmaktadır. Makâlemizde transkripsiyonlu metnini sunacağımız bu şiirlerin, şekil ve muhteva açısından ayrıntılı bir şekilde incelenmesi, bu makâlenin sınırlarını aşacağından ayrı bir çalışmanın konusu olmalıdır. *Dîvânçe*'de Türkçe şiirlerin dışında Arapça ve Farsça şiirler de yer almaktadır. Bu şiirlerle ilgili olarak, -varak numaralıyla birlikte- şu bilgiler verilebilir:

1b'de Arapça, 2a'da Farsça, 2b'de III. Osman'ın 1168/1754 yılında tahta çıkması üzerine yazılmış Farsça,¹⁵ 3a'da Hekimoğlu Ali Paşa (v. 1171/1758)'nın 1168/1755 yılında üçüncü defa sadrazam olması üzerine yazılmış Arapça, 3a ve 3b'de Arapça, 4a'da Arapça, 5b'de Arapça, 8a'da Arapça, 20a'da Arapça, 21a'da Arapça, 26b'de Farsça, 28b'de Arapça, 29b'de Arapça, 37b'de Arapça, 39b'de Arapça şiirler bulunmaktadır.

Metin Transkripsiyonuna Dâir Bazı Hususlar

Nehri'nin *Dîvânçe*'sinde yer alan Türkçe şiirler transkribe edilirken aşağıdaki hususlara dikkat edilmiştir:

1. Eserde yer alan şiirlerin vezinleri ilk beyitten önce belirtilmiştir.
2. Sayfalar değiştiğinde bu durum, sayfa başında yer alan ilk beytin karşısında yatık çift çizgi (//) içerisinde gösterilmiştir.
3. Bütün şiirler I, II, III şeklinde numaralandırılmıştır. Ayrıca her şiir kendi içerisinde beyit ya da bendlerden oluşmasına göre 1, 2, 3 şeklinde numaralandırılmıştır.
4. Metinde geçen âyet, hadîs veya Arapça ibareler, tırnak içerisinde “...” gösterilmiştir. Ayrıca bunların anlamları kaynakları da gösterilerek dipnotta verilmiştir.
5. Vezin hatası olan mısralara dipnotta işaret edilmiştir. Bu anlamda tarafımızdan yapılan müdahaleler belirtilmiş, ekleme varsa bu, köşeli parantez içerisinde [] gösterilmiştir.
6. Vezin kısa okunmalarını gerektiriyorsa, Arapça ve Farsça aslî uzunluklar, italik/eğik yazı ile gösterilmiştir:

Kelâm-ı Nehri-i kâşır sülûk ehline rüşendir (VI/7)

¹⁵ Vatikan Kütüphanesi Türkçe Yazmalar katalogunu hazırlayan Ettore Rossi, Nehri'nin II. Osman'ın (1618-1623) tahta çıkması üzerine bir kasîde yazdığını kaydeder. Bkz.: Ettore Rossi (1953), *Elenco Dei Manoscritti Turchi Della Biblioteca Vaticana*, s. 204. Söz konusu kasîdenin başlığı “Târîh-i Cülûs-ı Sulţân ‘Oşmân b. Muştafâ Hân” şeklindedir. Dolayısıyla şiir, II. Osman için değil, 1754-1757 tarihlerinde tahta kalan III. Osman için yazılmıştır. Tarihsel açıdan da böyle olması gerektiği zaten ortadadır. Rossi, zühul eseri olarak böyle yazmış olmalıdır.

7. Vokalle biten bir kelimededen sonra vokalle başlayan bir kelime veya ek geldiği zaman birinci kelimenin sonundaki vokalin düşerek iki kelimenin birleştiği durumlarda, iki kelime arasına kesme (') işareti konulmuş, vezin gereği düşürülen sesli ise parantez () içine alınmıştır.¹⁶ Bu durum Nehrî'nin şiirlerinde sadece bir yerde karşımıza çıkmıştır:

Cevr ü cefâyı 'âşıkâ vird(i)'iltizâm-ile (XXXV/3)

8. Devamlı düşme neticesi kalıplaşmış sözler hâline gelen “ki” ve “ne” ile yapılan birleşmelerde düşen vokal “k’ola, n’ola” şeklinde gösterilmiştir.

9. Tarih belirten mısralar hem transkribe edilmiş hem de orijinal metinden kopyalanarak verilmiştir. Mısranın tekâbül ettiği tarihlerden bir kısmı metnin orijinalinde belirtilmiştir. Bunlar mısra sonlarında parantez içerisinde bold/koyu olarak (1173) gösterilmiş; tarafımızdan hesaplanan tarihler ise yine mısralardan sonra normal rakamlarla (1172) gösterilmiştir. Tarihlerin milâdî olarak karşılıkları da parantez içerisinde eğik bir çizgiden sonra (1172/1758-59) verilmiştir.

Nehrî'nin Türkçe Şiirlerinin Transkripsiyonlu Metni

I

Fâ' ilâtün Fâ' ilâtün Fâ' ilün

1	Kıtb-ı 'âlem mefhar-ı abdâl-ı Hâk
Veys-meşreb vâkıf-ı sırr-ı Hudâ	/3b/
2	Ya' n/ sultân-ı melâmet bî-naẓîr
Merd-i faqr-ı tām Dervîş Muştafâ	
3	Terk ü tecrîdi Ʒalender meşrebi
Hâcî Bektaş-ı Velî' dir gūyiyâ	
4	“Mütû Ʒable en temütû” ¹⁷ remzine
Vâşıl idi ol veliyy-i bî-riyâ	
5	Tekye-i nâsütan yâ Hû deyüp
' Âlem-i lâhûta ol açdı livâ	
6	Buldı Ʒudsîler maƷâmında maħal
“MaƷ' adi'ş-şidƷ” ¹⁸ u vişâl-i Kibriyâ	

¹⁶ F. K. Timurtaş bu durumu “contraction-crase (birleşme)” olarak tanımlamaktadır. Daha geniş bilgi için bkz.: Faruk Kadri Timurtaş (1994), *Eski Türkiye Türkçesi*, İstanbul: Enderun Kitabevi, s. 42.

¹⁷ “Ölmeden önce ölünüz”. Bkz.: İsmail b. Muhammed el-Aclûnî (1351), *Keşfü'l-Hafâ ve Muzilü'l-İlbâs amme'stehera mine'l-Ehâdîsi alâ-Elsineti'n-Nâs* (I-II), Kâhire: Mektebetü'l-Kudsî, II/291 (Hadîs nr.: 2669).

¹⁸ Âyet, “Fî-mak' adi şidƷin...” şeklindedir: “Muktedir bir hükümdarın katında, **doğruluk meclisindedirler.**” Kamer 54/55. Bu makâlede verilen âyet meâlleri için bkz.: *Kur'an-ı Kerim Meâli*, Haz.: Halil Altuntaş, Muzaffer Şahin (2006), Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları.

- 7 Âh düşdi fevtine târih için
Göçdi eyvallâh deyüp Gâzi Baba (1172/1758-59)

کوچه ایواند دیو غازی

II

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün

- 1 Te'âlâ'llâh zehî vâlâ-menâr-ı serv-ğad ra' nâ /4a/
Riyâz-ı cennet içre nev-reside 'ar' ar-ı Tübâ
- 2 Olup naşb âsitân-ı Kâdiri'de da' vet-i Hâkğ'a
Küle-h-puş u kemer-beste 'alem-keş 'aşğ-ı şeydâ
- 3 Beyâz câme bülend sikke ile müşkîn 'alem güyâ
Külâh-ı Mevlî üzre dökülmüş bir gül-i zibâ
- 4 Derünundan 'ulâya ehl-i sır devr ile yol bulmuş
Semâ' ile bulup ifrâğ-ı cezbe hem-çü Mevlânâ
- 5 'Alâyık rîşesini kaç' idüp 'ulyâya ser çekmiş
Kılur mi' râca da' vet ehl-i 'aşğ Cebre'îlâsâ
- 6 İder Manşurveş ber-dâr kandil kalb-i süzânı
Tecerrüd ehlini eyler nesîmi vâkıf-ı İsrâ
- 7 Göreydi tâğ-ı zîbinde binâsın çadd-i mevzûnın
Nüzûlin va' de-i çâşr-ı Dimeşğ itmez idi 'İsâ
- 8 Hemîşe Hâcî Mehemmed Ağa'nın zikri hayr olsun
Bu dergâhı hulûş-ı kalb ile çün eyledi ihyâ
- 9 Ki 'uşşâka bu meydân-ı mağabbet içre taş degdi
Nidâ eyler şalâdır ehl-i 'aşğâ rûz u şeb güyâ
- 10 Cenâb-ı Şeyh ' Abdü'l-Kâdiriñ rûhını şâd itdi
İki ' âlemde zât-ı pâkini şâd eylesün Mevlâ
- 11 Muğim oldukca âşâr-ı celîli istikâmetle
Aña göstermesün dünyâda hem ' uğbâda ğam aşlâ
- 12 N'ola reşk eylese ervâğ-ı kudsiyye Mesîhâsâ
Gelürse Nehriyâ târihe "nev-minâre-i beyzâ" (1166/1752-53)

Turkish Studies

کلورسنه یانلارینجه نومناره بیضا

III

Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilün

- 1 'Umdetü'l-a' yān Şa' bān-zāde kim /4b/
Bān-ī bu tekye-i ferhunde-cā
- 2 Kıldı hayfā ol vücūd-ı nāziki
Zīr-i hāk eyyām-ı dehr-i bī-vefā
- 3 Bülbül-i cānın şādā-yı "irci' i"¹⁹
Eyleyüp pervāz-ı gülzār-ı bekā
- 4 Rūh-ı kudsī buldı cāy-ı menzilin
Āşiyān-ı "mağ' adi şıdķ"²⁰ u şafā
- 5 Hāk Te' ālā kabrini pür-nūr idüp
Eyleye hem-sāy-ı Faḥr-ı Enbiyā
- 6 Geldi üçler didiler tārīhini
Göçdi āgāh Hāc Meḥemmed Ağa (1179/1765-66)

کوچدر آگاه طبع مجراغا

IV

*Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilün**Ḳāfiyetü'l-Bā'*

- 1 Çün mezāhir olımaz Hākķ'a ḥicāb /6a/
'Ayn-ı zāt-ı baḥr olur cümle ḥabāb
- 2 Dāneler izhār ider ki çün şadef
Gāh maḥv eyler dönüp çün āsiyāb
- 3 Bunca cünbüşler anıñ esmāsıdır
Zātına gelmez ebed ḥiç inḳılāb
- 4 Vechini mir'āt-ı 'unşur gösterüp
Eylemiş zātını vechine niḳāb

¹⁹ "Sen O'ndan razı, O da senden razı olarak Rabbine dön!" Fecri 89/28.

²⁰ "Muktedir bir hükümdarın katında, doğruluk meclisindedirler." Kamer 54/55.

- 5 Zâtı olmuşdur mezâhirde 'ıyân
Zât-ı bahş-ı haq durur mebde' me'âb
- 6 Aşlını fehm etmeyen hod zann ider
Zâtını nâr u hevâ âb u türâb
- 7 Şems-i zât işrâk idince 'ârife
Görinür gökler şehâb u yir serâb
- 8 Zâhid-i har-ıtab'ı gör kec-rev durur
'Aşkî koyup cennete kıılır şitâb
- 9 Yüklenüp 'ucb u riyâ bârını hem
Zann ider menzil olısar fetḥ-i bâb
- 10 Eyleyüp zünnâr-ı 'aqlın²¹ der-miyân
Uçmağa 'azme çeker çok ıztırâb
- 11 Câm-ı vahdet nûş iden abdâl-ı Haq
Bağrını hûn eylemiş cismin kebâb
- 12 Mest-i câm-ı 'aşk olup Manşürveş
Olısar ber-dâr-ı zülf-i pîç-tâb
- 13 'Âkıbet hem çün Nesimî şoyunup
Cübbe-i tenden bulısar insihâb
- 14 Bünye-i 'unşur taḥammül eylemez
Şem' -i zât idince ḳalbe lem' a-tâb
- 15 Çün Celâle'd-dîn şems-i zâtını
Göricek çarḥ urdı mânend-i ṭulâb
- 16 Bâyezîd duyduḳda anıñ sırrını
İsm ü resmi cümlesi oldu müzâb
- 17 Yâ İlâhî ol ḥabîbiñ 'aşḳına
Teşnegân-ı câm-ı 'aşḳız şun şarâb
- 18 Cür' a-i 'aşḳıñ bizi bir ḳatresi
İde medhüş u ḥarâb-ender-ḥarâb

²¹ Kelime metinde "'aqlını"' şeklinde yazılmıştır. Vezin gereği böyle okunmuştur.

- 19 Maḥv-ı baḥr idüp bu Nehrī bendeñi
Ġarḳ ide keṣti-i cismin girdāb

V

Mefā' ilün Mefā' ilün Mefā' ilün Mefā' ilün

- 1 Te' ālā'llah zehī ḳaṣr-ı müferriḥ tarḥ-ı nev-bünyād /7a/
Ḥoṣā dil-keṣ binā cāy-ı ma' ārif mecma' -ı nā-yāb
- 2 Ḥarāb olmuş idi tāriḳ-i ğamda bī-nevāāsā
İrince aña tevfiḳ-i Hudā çün mihr-i ' ālem-tāb
- 3 Ki ya' nī Ḥazret-i Ḥākim Efendi himmet itdikde
Bu ğüne mevḳi' in ta' mīr ü iḥyāsı ider icāb
- 4 Yüzünde pertev-i nūr-ı siyādet ğün gibi zāhir
Zülāl-i naẓma kilik-i dil-peẓiri oldı çün mīzāb
- 5 Ḥudā ' ömrini efzün eylesün hem sa' yini meṣkūr
Sicill ü ḥücceti zabṭ eyledikce kātib ü nevvāb
- 6 Daḫi zātını bāḳi ḳadrin ' āli eyleyüp dā'im
Der-i ümmīdini ide küṣāde Fātiḫü'l-ebvāb
- 7 Bulup tekmīl her eṭrāfı dest-i piṣekārīden
Hemān tāriḫ ile ārāyiṣ itdiler ulu'l-elbāb
- 8 Ḥuṣūṣā Ḥazret-i Tevfik Efendi yazdı bir tāriḫ
Ki her dü miṣra' ı fer virmede çün ṣem' -i miḫrāb
- 9 Ne mümkin ' arz-ı kālā-yı hüner Ḥüsni vü Sırrı'ya
Ziyā-ğüster olur mı mihr ü māha aḫter-i bī-tāb
- 10 Didüm ben de tettebbu' eyleyüp tāriḫ için Nehrī
Ne zībā maḫfil-i zībende nev-kāṣāne-i küttāb (1168/1754-55)

نہ زیبا محفل زینبہ نوکاشا نے لکھا

Turkish Studies

VI

*Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün
Kâfiyetü'l-Cîm*

- 1 Göñül gel 'aşka düş 'aşka dañi ğayrı hevâdan geç /9a/
Vücûduñ nâr-ı 'aşka yandırıp küllî sivâdan geç
- 2 Cemâl-i yârı levh-i dilde 'aşkla eyleyüp taşvîr
Dü 'âlem nağşını hakk eyle fikr-i mâ-^ç adâdan geç
- 3 Mağabbet cür^ç asın nüş eyle câm-ı 'ayn-ı vahdetden
Şarâb-ı lem-yezelden mest olup evc-i 'alâdan geç
- 4 İdüp mi^ç râc-ı rûhânî güzer kıl çâr 'unşurdan
İrişüp 'âlem-i kudse kamu arz u semâdan geç
- 5 İkâmet eyleme Cibrîlveş 'arş-ı mu^ç allâda
Sefer kıl Refref-i 'aşk-ile Sidr-i muntehâdan geç
- 6 Mağâm-ı "kâbe kavseyni ev ednâ"²² olmasın menzil
Bir olup nûr-ı zât-ı baht-ile "şümme denâ"²³dan geç
- 7 Kelâm-ı Nehrî-i kâşır sülûk ehline rüşendir
Bekâ bi'llâha ol vâşıl fenâ-ender-fenâdan geç

VII

Mef'ûlü Mefâ'îlü Mefâ'îlü Fe'ûlün

- 1 Yâ Rabbi baña kenz-i ma^ç ârif kapusın aç
Başımıza çün dürr ü güher ma^ç rifetin şaç
- 2 Feyz-i "men ü selvâ"²⁴ ile seyr eyle vücûdı
Der-tîh-i sivâ kılmayalım gürsine vü aç
- 3 Ol zât-ı kerem hürmetine eyle İlâhî
'Aşkından olan ğayrıyı gencîneden iğrâc
- 4 Ümmîd budur senden İlâhî meded eyle
'Uşşâk gürühma beni eylegil idrâc

²² "(Peygambere olan mesafesi) **iki yay aralığı kadar yahut daha az oldu.**" Necm 53/9.

²³ "Sonra (ona) yaklaştı derken sarkıp daha da yakın oldu." Necm 53/8.

²⁴ Âyetin ilgili kısmı "... ve enzelnâ 'aleykümü'l-menne ve's-selvâ..." şeklindedir. "...Size **kudret helvası ile bildircin** indirdik..." Bakara 2/57.

- 5 İsrine olup tâbi^c ehlu'llāhıñ²⁵
Ol rāh-ı Hāḡ'ı eyleyeyim kendime minhāc
- 6 Şevḡ-ile gönül beste kıilup Ka^c be-i vaşla
İhrām-ı fenā pūş olup hem-reh-i hüccāc
- 7 Bu Nehrī-i nā-kāmı idüp kāmına nā'il
Bezmiñe anı maḡrem idüp eyleye vehhāc

VIII

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

- 1 Baḡr-ı vaḡdet feyz-i aḡdesden tecellī eyleyüp /10a/
Aḡl-ı evvel çün şadef oldı vüçüd içre bedīd
- 2 Gevher-i kânındaki keşret ta^c ayyün bulmaḡa
Ma^c den-i ^c unşurda dürr-i şad hezārān āferīd
- 3 Siyyemā nev cevher-i yektā nesīb-i Hāşimī
Geldi nesl-i silk-i Āl-i Murtażā içre ferīd
- 4 Gonce-i ferzend-i Seyyid Şeyḡ Aḡmed Ḳādirī
Zirve-i tāc-ı ser-i ^c uşşāḡa gülāsā resīd
- 5 Āfitāb-ı ḡal^c atın burc-ı ḡamelden gösterüp
Zümre-i ^c uşşāḡa oldı maḡdemi nevrüz-ı ^c id
- 6 Cezbe-i şevḡ-i ḡudümü-y-la ḡamu idüp semā^c
Farḡ-ı şādīden ḡam u aḡzān-ı dāmen der-keşīd
- 7 Böyle bir vech-i ḡasen nā-dīde çeşm-i rüzḡār
Böyle bir dürr-i ^c Aden ḡuş-ı Şüreyyā nā-şenīd
- 8 İtmedi ḡab^c -ı nüh eflāk böyle rüḡu'l-ḡudsi zād
Ḳılmadı mehd-i ^c anāşır böyle ḡıflı perverīd
- 9 Hāḡ Te^c ālā rif^c atin eflākdan ^c ālī idüp
^c Ömrin eفزün eyleye ^c ālemde ol Rabb-ı Mecīd

²⁵ Mısrada vezin hatası vardır.

- 10 Düşdi bir hâhiş derûna Nehriyâ târih için
Nürî ' Abdü'l-Ķâdir mâ ħâla' a burc-ı sa' id (1178/1764-65)

نوری عبدالقادر ما طالع برج سعید

IX

Fâ' ilâtün Fâ' ilâtün Fâ' ilâtün Fâ' ilün

- 1 Bâreka'llâh ħabbezâ ferħunde rûħ-efzâ maħâm
Ĥânķâh-ı Ķâdirî zibende dergâh-ı cedid
- 2 Ka' betü'l- ' uşşâķ nev dil-keş nazargâh-ı Ĥalîl
Çün meħâf-ı Ĥicr-i İsmâ' il ħoş cây-ı sa' id
- 3 Āsitân-ı Ĥazret-i Sulţân ' Abdü'l-Ķâdirî
Cây-ı İsmâ' il rüy-ı menzil-i râh-ı sedid
- 4 Oldılar ol şeh-süvâr-ı raħş-ı esb-i rif' atin
Pây-ı ħudsine riķâb-ı evliyâ gerden-keşid
- 5 Zevķ-i başt u ħâl-i vicdânı ħamu ħuţb u ricâl
Ĥ'ân-ı feyzinden o vâlâ himmetin lezzet çeşid
- 6 Ol ħümâ-yı ' aşķ-ile perrende-bâz-ı eşhebin
Sâye-i bâl ü peri me' vâ-yı murġân-ı merid
- 7 Pertev-i Āl-i ' abâ envâr-ı mâh-ı Murtażâ
Mihr-i ruħsârında mühr-i Muştafâ âşâr did

X

Fâ' ilâtün Fâ' ilâtün Fâ' ilâtün Fâ' ilün

- 1 Çün rikâb-ı pây-ı iķbâline reşķ eyler mülük /10b/
Fahr idüp ħâķ-ı ħudümü ile Ĥârûnu'r-Reşid
- 2 Pâsbân-ı meşhedi olmaġla Mışr-ı Ķâhire
Ķabza-i tîġi Selim-i şevketin rûkn-i şedid
- 3 Çünki şâhenşâh dârâ-yı zamân Ĥân Muştafâ
Zâtına envâ' -ı luţf u feyz-i rûħânî resid
- 4 İdüp istimdâd o mâh kevkeb-i Baġdâd'dan
Eyledi bu dergehin Dâru's-Selâmâsâ meşid

Turkish Studies

- 5 Hâk Te‘âlâ ‘ömr ü mülk ü devletin efzûn idüp
Eyleye zât-ı hümâyunun haţâlardan ba‘id
- 6 Şol emîn-i şehryârî âb-ı rûy-ı hû‘âcegân
Ya‘nî kim hem-nâm-ı Zî‘n-nüreyn hasbe mâ-yurid
- 7 Eyledi emr-i Hüdâvendide cidd ü cehd ile
Hidmet-i dergâh-ı ehlu’llâhda sa‘y ü mezid
- 8 Kevkeb-i bahtın Hüdâvendâ hemîn eyle küşâd
Çün ‘Uţârid tîlî‘-i sa‘d-ile deryâb-ı ümîd
- 9 Siyyemâ şol nahl-i gülzâr-ı dil-i zehrâ olan
Şâhib-i seccâde-i irşâdı yâ Rabbe’l-Mecid
- 10 Müstedâm-ı cây-ı irşâd-ile tâ olsun felek
Ol Şerîfî-zâdeniñ devrinde pîr kıdd-ı hamid
- 11 Meh cemâli gülşen-i handân olup bu ravzadan
Şad hezâr ‘uşşâk-ı şeydâya gül-i hoş-bû berid
- 12 Gûş idüp ihyâsını tîfl-ı dil i‘câz-ı sühan
Maţla‘-ı târihi enfâs-ı Mesîhâsâ demid
- 13 Nehriyâ ol beyt-i ma‘mûruñda her dü mîşra‘iñ
Tâ‘ir-i kıdsiveş evc-i Sidre’dan bâlâ perid
- 14 Himmet-i Sultân ‘Abdü’l-Kâdirî kıldı bedid (1181/1767-68)
Beyt-i İsmâ‘îl-i Rûmî oldı dergâh-ı cedid (1181/1767-68)

همت سلطان محمد الصادق قدس سره
بیت سمیع زو مولد درگاه جدید

Târîh-i Binâ-yı Şavma‘a-i Fakîr Nehriyyü’l-Hakîr
XI

/11a/

Fe‘ilâtün Fe‘ilâtün Fe‘ilâtün Fe‘ilün

- 1 Bâreka’llâh zehî şavma‘a beyt-i dil-keş
Cây-ı tevhid ü şafâ-bahş müferrih ma‘bed

Turkish Studies

International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 12/27

- 2 Ka' be-i rāh-ı fenā mesken-i ehl-i tecrîd
K'anda mir'ât-ı muşaffā ola alb-i esved
- 3 Ğār-ı Aşhāb-ı Kehf dinse yeri var āhir
Seg-i dergāh-ı ricāl eyleye der-i merad
- 4 Ha mübārek ide bānī-i gedā nā-ara
Sırr-ı adesden ire albine feyz-i sermed
- 5 İrişer himmet-i utbu'ş-şamedānī her-dem
Mala' -i kevkeb-i ' irfān ola burc-ı es' ad
- 6 Şobet-i ehl-i dile eyle muarin yā Rab
Feyz-yāb eyle ilāhī bu gönül bula meded
- 7 ıl tecellī dile eşyāyı kemā-hī göster
Cān gözi ' ayn-ı şühūduñ ola görmeye remed
- 8 “Ma' adi'ş-şıd”²⁶ maāmını virüp aña Hūdā
Bāğ-ı Firdevs ola menzilgehi aşr-ı emced
- 9 İhtitām oldığı dem oldı tefekkür hālim
Gele yek mışra' -ı tārīh be-hesāb-ı ebced
- 10 Hātif-i ğaybdan irişdi semā' a tārīh
Beyt-i ma' mūr-ı mu' allā bu maām-ı Amed (1160/1747-48)
- بيت معمور معلى يوم مقام احمد*

XII

Mefā' ilün Mefā' ilün Mefā' ilün Mefā' ilün

- 1 Te' ālā' llah zehī ra' nā maām-ı dil-güşā ābād
Binā-yı cān-fezā zibende aşr-ı tar-ı nev-icād
- 2 Virür āb u hevāsı ehl-i ' aşa nev-be-nev hālet
Zemīni şahid-i gülzār-ı yāre cāy-ı istirşād
- 3 alur engüşt ber-leb vād-ı semt-i taayyürde
Temāşā-yı hayāl-i naş ile nezzāre-i Behzād

²⁶ Āyet, “Fī-mak' adi'şıdın...” şeklindedir: “Muktedir bir hükümdarın katında, **doğruluk meclisindedirler.**” Kamer 54/55.

- 4 Görüp mir'âtveş havz içre ' aks-ı rüy-ı dildârı
Cenâbâsâ hezârân ' andelîb-i bî-nevâ dil-şâd
- 5 Muşanna' ol kadeh kim kâse-i sakķâ-yı zemzemdir
İder fevvârelerden fî-sebîli'llâh ile feryâd
- 6 ' Aceb mi faħr ide kâşâne-i zâtü'l-' imâd üzre
Olunca bânî/bir ferħunde bâl-i evc-i isti' dâd
- 7 Ki Şa' bân-zâde İbrâhîm Ağa ser-çeşme-i a' yân
Kibâr-ı hâşşîñî pâdişâh-ı ma' delet-mu' tâd
- 8 Zimâm-ı himmetini şarf ile bu kaçır-ı zîbâya /11b/
Gelüp zât-ı şerîfi ' illet-i gâ' iyyei bünyâd
- 9 Hüdâ kâşâne-i ' âlemde ide ' ömrini efzûn
Hemîşe mesnedinde ola ' izz ü rif' ati müzdâd
- 10 Der-i ümmîd-i çeşm-i intizârı ber-küşâd olsun
Çapandıķça şeb-i târik-i ğamda dîde-i ħussâd
- 11 İrişe hânķâh-ı ' âlem içre her umûrunda
Zülâl-i himmet-i Sulţân ' Abdü'l-kâdir ez-Baĝdâd
- 12 Didi itmâmına ehl-i ma' ârif Nehriyâ târiħ
Bu in kaçır-ı maķâm-ı Hâc İbrâhîm mübârek bâd (1181/1767-68)

بواين قصرتهم حاج ابراهيم كزباد

XIII

Müstef' ilün Müstef' ilün Müstef' ilün Müstef' ilün

- 1 Mir'ât-ı şâfi-kîneyem ħalk anı cism ü cân görür²⁷ /13a/
Bir câm-ı âb-gîneyem ' âlem-i hezârân şân görür
Ĥâl-i derûn-ı sîneyem ger küfr ü ger imân görür
Ĥalk içre bir âyineyem herkes baķar bir ân görür

²⁷ Bu manzûme Niyâzi-i Mısrî'nin 7 beyitten oluşan "görür" redifli gazeline yazılan bir tahmîstir. Söz konusu gazel için bkz.: Mustafa Tatcı (2015), *Niyâzi-i Mısrî Halvetî-Dîvân-ı İlâhiyât*, İstanbul: H Yayınları, s. 420. Bu tahmîste, Tatcı'nın hazırladığı metindeki gazelin

"Tutdu rikâbın ârifin nice selâtin-i evvel

Kâmil olan sultânı gör dervîşi ol sultân görür"

şeklindeki 5. beyti yer almamaktadır.

Her ne görür kendi yüzü²⁸ ger yahşi ger yaman görür

- 2 Halk-ı cihâna baır-ı Nîl çün rûh-fezâdır şübhe yok
Fır^c avn-meşreb olana hûn u dimâdır şübhe yok
Çünkü hayât-ı menşe'im bî-levn mâdır şübhe yok
Didi ulular levnu mâ levnu inâdır şübhe yok²⁹
Kana boyanmış göz hemîn Nîl ü Fırât'ı kan görür
- 3 Eflâk necm-i tâli' im ' indinde bir heykel degül
Âfâk semend-i tab' imiñ ' aynında pek merhal degül
Zilletden olmaz münfa' il ' izzetle dil münhal degül
Medh-ile zemmî ' âlemiñ yanımnda çün³⁰ hardal degül
Har ol durur³¹ harmanda ol buğdayı kor şaman görür
- 4 Deryâ-yı nuṭṭ-ı Mustafâ dürr ü güher izhâr ider
Bu cehl-meşreb olana bir harfi şanma kâr ider
Biñ kerre kâmil nuṭṭını güş eylese ısrâr ider
Şol câhil [ü] nâ-dâni gör örter Haḡ'ı inkâr ider
Kâmil olan kâmilleriñ³² her bir sözün burhân görür
- 5 Zindân-ı tenden zâhidâ gel Yûsuf-ı Ken'ân'a baḡ
Germâbe cismim hücrelerinden ol meh-i tâbâna baḡ
Yanmış gönüller sinesinden âteş-i süzâna baḡ
Yaḡmış iken dervişi Haḡ³³ anı yaḡan sultâna baḡ
Hammâm içinde dil-beri görmez gözi külhân görür
- 6 Ol rûh-ı 'Îsâ-ṭal' atin Nehri-i şeydâ mirşadı
Rüşen cemâli seyrine ehl-i fenânın meşhedi
Tâ ḡaldırınca aradan deccâl ü mekkâr
Ol dilberiñ Mehdî adı sükker virür³⁴ halka dadı
Mısrî çeker bu miḡneti ol râḡat-ı Raḡmân görür

²⁸ Kelime, Tatcı'nın hazırladığı metinde "yüzün" şeklindedir.

²⁹ Bu mısra Tatcı'nın hazırladığı metinde şu şeklindedir:

"Dedi ulular "levnu mâ levnu inâ"dan şübhesiz"

Bkz: Tatcı (2015), *Niyâzî-i Mısrî Halvetî-Dîvân-ı İlâhiyât*, s. 420.

³⁰ "Yanımda çün" ibâresi Tatcı'nın hazırladığı metinde "kıymetde bir" şeklindedir. Bkz.: Tatcı (2015), *Niyâzî-i Mısrî Halvetî-Dîvân-ı İlâhiyât*, s. 420.

³¹ İbâre, Tatcı'nın hazırladığı metinde "ol durur" şeklindedir. Bkz.: Tatcı (2015), *Niyâzî-i Mısrî Halvetî-Dîvân-ı İlâhiyât*, s. 420.

³² İbâre, Tatcı'nın hazırladığı metinde, "Kâmil olan kâmilleriñ" yerine "Kâmil olanlar kâmilin" şeklindedir. Bkz.: Tatcı (2015), *Niyâzî-i Mısrî Halvetî-Dîvân-ı İlâhiyât*, s. 420.

³³ "Yaḡmış iken dervişi Haḡ" ibâresi Tatcı'nın hazırladığı metinde "Dervişi Hak yakmış iken" şeklindedir. Bkz.: Tatcı (2015), *Niyâzî-i Mısrî Halvetî-Dîvân-ı İlâhiyât*, s. 420.

³⁴ Tatcı'nın hazırladığı metinde, "Sükker virür" ibâresi, "sükker durur" şeklindedir. Bkz.: Tatcı (2015), *Niyâzî-i Mısrî Halvetî-Dîvân-ı İlâhiyât*, s. 420.

XIV

Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilün

- 1 Mest-i 'aşk ol bezm-i 'işret-gāhı gör /13b/
 Cām-ı şahbā-yı dil-i āgāhı gör
 Ṭal'at-ı hüs-n-i cemāl-i şāhı gör
 Ādeme bak "şemme vechu'llāh"³⁵ı gör
 Şüret-i ādemde ol Allāh'ı gör
- 2 Cümle-i 'ālem zuhūrātı anıñ
 Zümre-i ādem şu'unātı anıñ
 Kāmil insān çünki mir'ātı anıñ
 Ādeme bak "şemme vechu'llāh"³⁵ı gör
 Şüret-i ādemde ol Allāh'ı gör
- 3 Kaşr-ı cismi bārgāh-ı bī-mişāl
 Kürs-i dilden aqar feyz-i zülāl
 'Arş-ı kalbī taht-gāh-ı Zü'l-celāl
 Ādeme bak "şemme vechu'llāh"³⁵ı gör
 Şüret-i ādemde ol Allāh'ı gör
- 4 Çār erkān üzre çün Beytü'l-Harām
 Kıble-i eşyā olup kılmış kıyām
 Kaşları mihrābına Cibril imām
 Ādeme bak "şemme vechu'llāh"³⁵ı gör
 Şüret-i ādemde ol Allāh'ı gör
- 5 Biñ bir esmāna şıfat maḥz-ı vücūd
 Hep melā'ik zātına kılmış sücūd
 Görmeyen iblīsveş oldı 'anūd
 Ādeme bak "şemme vechu'llāh"³⁵ı gör
 Şüret-i ādemde ol Allāh'ı gör
- 6 Devre-i eşyāya cāy-ı muntehā
 Nokta-i zāt-ı cemāl-i Kibriyā
 Sırr-ı "er-Raḥmān 'ale'l-'arşi'stevā"³⁶
 Ādeme bak "şemme vechu'llāh"³⁵ı gör
 Şüret-i ādemde ol Allāh'ı gör

³⁵ "Nereye dönerseniz **Allah'ın yüzü işte oradadır.**" Bakara 2/115.

³⁶ "Raḥmān, Arş'a kurulmuştur." Tâhâ 20/5.

- 7 “Alleme'l-esmâ”³⁷ya ma' nâ isteyen
Cümle esmâya müsemma isteyen
Kaatre-i Nehri'de deryâ isteyen
Âdeme bak “şemme vechu'llâh”ı gör
Şûret-i âdemde ol Allâh'ı gör

XV

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

/14a/

- 1 Vaşl-ı gülzâr isteyen bîdâr olur
Bülbülâsâ şûretâ der-ğâr olur
- 2 Feyz-i Hâk dil-hânesin ma' mûr idüp
Hâk bu kim ol vâkıf-ı esrâr olur
- 3 Pertev-i nûr-ı tecellî ' aksine
Çâr ' unşur perde-i estâr olur
- 4 Ol yüzi keşretde key görmek neden
Vechini gören “ulü'l-ebşâr”³⁸ olur
- 5 Varlığı kaçrın yıkup vîrân iden
Ehl-i ' aşk içinde ol mi' mâr olur
- 6 Çün Nesîmî varlığından şoyunup
' Asker-i tecrîde ol sâlâr olur
- 7 Tâ ezel bezm-i “elest”³⁹de mest olan
' Âkıbet Manşûrveş ber-dâr olur
- 8 Cân u başından geçenler Nehriyâ
Leşker-i ' uşşâka ol serdâr olur

XVI

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün

- 1 Dilâ şanma tarâvet reng ü büy-ı gülde ' ârîdir
Hüviyyet neş'e-i mül nağme-i bülbülde sârîdir

³⁷ Âyetin ilgili kısmı “Ve 'alleme Âdeme'l-esmâ'e küllihâ...” şeklindedir: “Allah Âdem'e bütün varlıkların isimlerini öğretti...” Bakara 2/31.

³⁸ “Basîret sahipleri” anlamına gelen “ulü'l-ebşâr” Kur'ânî bir ifadedir. İfadenin geçtiği âyetler için bkz.: Âli İmrân 3/13, Nûr 24/44, Haşr 59/2.

³⁹ “Hani Rabbin (ezelde) ... 'Ben sizin Rabbiniz değil miyim?’ demişti...” A'râf 7/172.

- 2 ʿArūs-ı levh-i zāta kilik-i dil meşşāte olmuşken
Nikāb-ı vechine haṭ pūd u hem kākülde tārīdir
- 3 Virirse reng-i cāme şaḥneye her taraf u dāmānın
Bu vazʿ ı çarḥ-ı dūnuñ neşʿedār-ı mülde kārıdır
- 4 Rikābı ḥidmetinde pür-ʿaraḳ saḳḳā-yı bezm olmuş
Cenāb-ı şāh-ı verdīñ hazret-i sūnbülde yārıdır
- 5 Dil-i rindāna mantıḳ gösterir semt-i Fenārīʾde
Müderriş kāse-i mül sāḡar-ı ḳulḳulde ḳārīdir
- 6 Sebūkbār olmayınca irişilmez Kaʿbe-i vaşla
Ḳıṭār-ı ḳudsiyānıñ maḥmil ü düldülde bārıdır
- 7 Olunca lāne-i dil tarmār u gülşeni pür-ḥār
Dü ʿālem ʿaşıḳıñ ḥod naʿre-i ḡulḡulde mārıdır
- 8 ʿAraḳ-riz-i ruḥuñdan gördi göñlüm ḥāl-i ruḥsārıñ
Zülāl-i feyz-i Nehri şerbet-i fülfulde cārīdir

XVII

Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilün

/14b/

- 1 ʿĀrız-ı ruḥsār-ı yāri şanma zülfasā biter
Şevket-i ḥüsnünde ḥaṭṭ-ı ʿanber-i sārā biter
- 2 Gülşen-i deyr-i sipihr içre neye ḳılsam nazar
Şüret-i fikr ü ḥayālimden büt-i tersā biter
- 3 Ol saçı leylā ile başım muḳayyed olalı
Ḳaysāsā sīne-i serde ḡam-ı sevdā biter
- 4 Ḥāl-i Hindū çin-zülf ile tefāḥur itmesün
Kākül-i sūnbül Ḥatāyī Rūmʾda aʿlā biter
- 5 Nefḥa-sāz-ı rüḥ-ı ḳudsiden alup toḥm-ı nefes
Meryem-i ṭabʿ-ı derūnumdan dem-i ʿİsā biter
- 6 Semt-i tanzīr-i nazımdan eylesem fetḥ-i dehān
Nehriyā eşdāf-ı dilden dürr-i bī-hemtā biter

Turkish Studies

XVIII

Fe'îlâtün Fe'îlâtün Fe'îlâtün Fe'îlün

/15a/

- 1 Tâb-ı hürşîd ile çün şu' le-i âteş başılır
Âb-ı engür ile keyfiyyet-i haşhaş başılır
- 2 Vaḥdet-i zât-ı ḥaḳîḳat duyulunca dilden
Naḳş-ı esmâ vü mezâhirde keşâkeş başılır
- 3 Fitne-i ' âleme çün tîr-i ḳazâdır bâ' iş
Meşreb-i ehl-i dile nisbet-i tirkeş başılır
- 4 Fıtnat-ı ehl-i cedel olsa da hemçün nâmûs
Rûtbe-i pâye-i Aḫmed'de müferreş başılır
- 5 Fasl ider mağlaṭa-i keşreti çün lâ-edrî
Nîm-dânişle ḳamu müfriṭ-i efḫaş başılır
- 6 Bezm-i rindâna n'ola pîr-i muġân ḳılsa nazâr
Ḳaṭre-i cür' asna zâhid-i serkeş başılır
- 7 Şehsüvâr esb-i rûḫ oldı çü ferz-i Nehrî
Mât olup pîl-i piyâde ḫar u segveş başılır

XIX

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün

- 1 Göñül bir dil-rübâ-yı hoş-ḫırâm serv-i bülend ister⁴⁰
Civân-ı ' işveger maḫbûb u mihr ü dil-pesend ister
Ne la' li sükker ister ne cihânda lebi ḳand ister
Göñül bir rind-i ' âlem-süz şûḫ-ı şeh-levend ister
Ki ' aşk odına yanmaġa⁴¹ dil ü cândan sipend ister
- 2 Şaḳın lâf u güzâfına raḳîbiñ hergiz aldanma
Cüdâ olup o meh-rûdan firâḳ u âteşe yanma
Dilâ zencîre ursalar seni ' âlemde uşlanma
Belâ-yı bend-i zülfüñden beni ḫâlî olur şanma⁴²

⁴⁰ Bu manzûme Bâkî'nin 5 beyitten oluşun "ister" redifli gazeline yazılan bir tahmîstir. Söz konusu gazel için bkz.: Sabahattin Küçük (1994), *Bâkî Dîvânı-Tenkitle Basım*, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, s. 190-191.

⁴¹ Küçük'ün hazırladığı tenkitli metinde bu kelime "yaḳmaġa" şeklindedir. Bkz.: Küçük (1994), *Bâkî Dîvânı*, s. 190.

⁴² Bu mısra Küçük'ün hazırladığı tenkitli metinde şu şekildedir:

"Belâ-yı bend-i zülfüñden ḫalâş it cân-ı miskîni"

Bkz: Küçük (1994), *Bâkî Dîvânı*, s. 190.

Esîr-i miḥnet-i ‘aşkıñ ne bend ü ne kemend ister

3 Göñül bir sâ‘ at olmadı cihânda şād u ferḥunde
Meyân-ı bend gibi her demde envâ‘ -ı miḥen bende
Esîr-i ‘aşk olal’ dan kalmadı bir zerre dem tende
Ḳarâr itmez göñül murğı bu bâğıñ degme şāhında
Nihāl-i ḳadd-i dilber gibi bir serv-i bülend ister

4 O şāh-ı mısr-ı dîl ḥaṭṭın berāt-ı Şām u Belḥ itmiş
Hülāgū tîr-i çeşmin fîtne-i i‘ dām-ı selḥ itmiş
Ġidāsın bî-nevânıñ şerbet-i düşünām-ı küllḥ itmiş
Mezākın zehr-i ḳahr u miḥnet-i eyyām telḥ itmiş
Lebiñden ‘aşık-ı bî-şabr dil-i pür-päre ḳand ister⁴³ /15b/

5 Żarürî ‘aşıḳa lâzım olan âlâmı çekmekdir
Hemîşe çāresi bu miḥnet-i eyyāmı çekmekdir
Ne çāre Nehriyā cevr ü cefā encāmı çekmekdir
Murādı sîneye bir⁴⁴ serv-i sîm-endāmı çekmekdir
Semend-i tab‘-ı Bâḳî bir gümişden sîne-bend ister

XX

Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün

/16a/

1 Zād-ı dildir tā ezel yek dāne-i ruḥsār-ı yār
Çün göñül üftāde bend-i kākül-i zülf-i nigār

2 Ḥāl-i ḥad zülf-i siyeh sevdā-yı ādem olmasa
Mübtelā-yı ‘aşḳ olmazdı dil-i murğ-ı hezār

3 Çîne-i ḥāl-i ruḥı ümmîd-i murğ-ı cān iken
Bü’l-‘acebdir dām-ı zülfine dil-i ‘anḳā şikār

4 Ārzü-yı dāneden oldı giriftār-ı felek
Āsyāb-ı çarḥ ile devr eyleyüp İdrîsvār

5 Görmese tūfān-ı emvāc-ı serāb-ı ‘ālemi
Olmaz idi keştî-i ebdāne Nūḥāsā süvār

⁴³ Bu mısra Küçük’ün hazırladığı tenkitli metinde şu şekildedir:

“Lebüñden ‘aşık-ı bî-şabr u dil bir päre ḳand ister”

Bkz: Küçük (1994), *Bâkî Dîvânı*, s. 190.

⁴⁴ “Bir” kelimesi Küçük’ün hazırladığı tenkitli metinde “ol” şeklinde kaydedilmiştir. Bkz.: Küçük (1994), *Bâkî Dîvânı*, s. 191.

- 6 Çün Halil üftâde tâb-ı âteş-i hicrân iken
Tâ ola seylâb-ı eşk-i çeşm ile gülzâr-ı nâr
- 7 Bulmasa pîrâhen-i 'unşurda bûy-ı vuşlatı
N'eyler idi Mışr u Ken'an'ı dil-i Ya' kûb-ı zâr
- 8 Hâbbe-i sevdâ-yı hâtt eczâ-yı terkîb olmasa
İrmez idi hikmet-i Loqmân'a dil hasta nizâr
- 9 Eylese âgâz evc-i 'aşk-ı Dâvûd-nefes
Nâyveş demsâz olur seng ü dirâht-ı kûhsâr
- 10 Çün hevâ-yı 'aşk-ile cünbüşde iklîm-i vücûd
Kaşr-ı eyvân-ı Süleymân olısar encâm-ı kâr
- 11 Sedd olur İskender-i vahdet sarây-ı 'âleme
Her ne deñlü keşret-i Ye'cüc olursa bî-şümâr
- 12 Nâr-ı Mûsâ devr ile ol dâneden geldi şecer
Sırr-ı 'unşur Vâdî-i Eymen'den oldı âşikâr
- 13 Gerçi hâk aşl-ı nihâdî fer' i hürşîd-i semâ
Pertev-i tab' -ı Mesîhâ'dan dü 'âlem neş'edâr
- 14 Perr ü bâl-i Aşmed'i Nehri küşâd eylese dil
Dağ olur dümbâle-i Cibrîl'e riş-i şad hezâr
- 15 Çünki her kilik-i perî yazmağda işbu mısra'ı
Lâ-fetâ illâ 'Alî lâ-seyfe illâ Zü'l-fikâr⁴⁵

XXI

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

/16b/

- 1 Gün gibi gösterse rûyın ol şeh-i mehtâbımız
İzdiyâd eylerdi seyl-âsâ çeşmden âbımız
Çalmadı bir kez raḥim bîgâne vü aşḥâbımız
Yandırırdı 'âlemi bu âh-ı âteş-tâbımız
Olmasa üstünde âb-ı dîde-i hûn-âbımız
- 2 Bî-vefâdır sevdiğim şâdık degül ikrârda
Vuşlatın ümmîd idüp dil girye vü hem zârda

⁴⁵ Hz. Ali'den başka yiğit, Zülfikâr'dan başka kılıç yoktur.

- Muntazırdır ‘âşıkîñ dâ’im hayâl-i yârda
Görmedik bir kerre luḡfuñ ‘âlem-i bîdârda
Düşde hiç mümkün degüldür çünkü yokdur ḡâbımız
- 3 Ol ruḡ-ı gül-gün ile hem-dem olup bülbül mişâl
Gör nice reng eyledi dil-dâdeye bezm ü vişâl
‘Aklı yağmâya virüp keyfiyyet-ile bî-mecâl
Mest olup râzım beyân itdi dil-i şürîde-ḡâl
Key peşimân eyledi ammâ bizi işrâbımız
- 4 Mantıkîñ ihyâ iderken ḡalkı ey ‘İsâ-süḡan
Oldı bu ‘aks-i kıyâs küyuñda bunca küşte-ten
Çünkü sâ’il men‘ olunmaz şer‘ an ey sîmîn-beden
Sâ’il-i vaşlîñ olan yoluñda cân şarf itmeden
Men‘ olunmaz fenn-i ‘aşḡda böyledir âdâbımız
- 5 Bezm-i ‘işret idelim uğra begim meyḡâneye
Virme şahbâ-yı lebiñden ḡişşe her mestâneye
Şûret-i ḡüsnüñle döndi göñlümüz put-ḡâneye
Uğramaz bir dem sürürüñ bu dil-i ḡam-ḡâneye
İstemez k’ola perîşân meclis-i aḡbâbımız
- 6 Tal‘at-i ḡüsnüñle hicâb olmak ne mümkündür ḡubâr
Âfitâbîñ lem‘ine zerrât olımaḡ perdedâr
‘Ârıza ma‘dümveş yokdur maḡall-i i‘tibâr
ḡüsnüñle ruḡsâra hicâb olmaz zuhûr-ı ḡaḡḡ-ı yâr
Zâhire kılmaz nazar zîrâ ulü’l-elbâbımız
- 7 El yetişmez ol mehiñ eyvânına eflâkveş
‘Arz-ı ḡâl itmek diler çok Nehrî-i ḡamnâkveş
Sürseler de bir ḡadem gitmez göñül ḡâşâkveş /17a/
Ârzü-yı pâ-yı bûsuñla ḡapuñda ḡâkveş
Bekleriz tâ kim ḡuşûrı ola fetḡ-i bâbımız
- XXII**
Müstef‘ ilün Müstef‘ ilün Müstef‘ ilün Müstef‘ ilün /20b/
- 1 Mecnûn-ı câm-ı vaḡdetim âb-ı hevâ neme gerek
Meftûn-ı dâm-ı ḡayretim ḡayd-ı sivâ neme gerek
- 2 Şahbâ-yı ‘aşḡîñ cür‘asın nûş eyledim yek ḡaḡresin
Giydim melâmet ḡırḡasın tâc u ḡabâ neme gerek

- 3 Maḥv oldı cümle kâl ü kıl dermânde ‘aql-ı Cebre’îl
‘Ankâ olunca Kâf-ı dil şayd-ı Hümâ neme gerek
- 4 Zilletde buldum ‘izzeti miḥnetde buldum râḥatı
‘Uzletde buldum vuşlatı renc ü ‘anâ neme gerek
- 5 Keşretde furkân olmuşam vahdetde Qur’ân olmuşam
Men ‘ayn-ı imân olmuşam “kâlû belâ”⁴⁶ neme gerek
- 6 Ey münkir-i bî-hüde-gü tâ çend idersiñ güft [ü] gü
Men Haḫḫ’ı gördüm sū-be-sū çün ü çerâ neme gerek
- 7 Aldanma hergiz şürete sa’y eyle künc-i sîrete
Hızr ile girdim zulmete hergiz ‘amâ neme gerek
- 8 Dost yüzine mir’âta bak yakın durur şanma uzak
Lâhûta kurmuşam oḫaḫ arz u semâ neme gerek
- 9 Nehrî çü baḫre mülḫaḫam miftâḫ-ı kenz-i muḫlaḫam
Men ḫod vücūd-ı muḫlaḫam vaşl u liḫâ neme gerek

XXIII***Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilün***

/22a/

- 1 Devre-i ‘Arşiyye’si Mışrî-i ‘İsâ-meşrebiñ
Rûḫ-ı ḫudsîdir ki nefḫ itdi derûna Cebre’îl
- 2 Mağz-ı Qur’ân-ı Kerîm ü nağz-ı âşâr-ı Nebî
Dâne-i heft âsumân yek ḫarfine olmaz ‘adîl
- 3 Kût ‘utekâ-yı gönüldür sofrâ-i lâhûtdan
Eylemez hergiz taḫammül gerden-i aşḫâb-ı kıl
- 4 Nuḫḫı mişkât-ı tecellîdir zücâc-ı ḫalbine
Nefḫa-i feyz-i ilâhîden alup dühn ü fetîl
- 5 İtdirür mi‘râc-ı rûḫânî fezâ-yı aḫdese
İstivâ-yı ‘arş-ı Raḫmân’a olup peyk-i celîl
- 6 Tâb-ı ḫurşîd-i cemâli remz ile ḫılmış ‘ıyân
Maḫşer-i maḫv-ı fenâda ref’ olup miḫdâr u mîl

⁴⁶ “Onlar da, ‘Evet, şahit olduk (ki Rabbimizsin)’ demişlerdi.” A’râf 7/172.

- 7 Feyz-i aqdesden revān eyler dile ‘ilm-i ledün
Fehm iden erbāb-ı ‘irfāna gerekmez kāl ü kıl
- 8 Hızırveş ‘aynü’l-ḥayāt olmuş Ḥarīm-i Ka‘be’de
Mā‘-i zemzem āb-ı İskender aña olmaz meşil
- 9 Teşnegān-ı ḥaşrı sīr-āb-ı ḥarāret kıлмаğa
Bezm-i me‘vādan çü ḥavz-ı Kevşer aqdı selsebıl
- 10 Devre-i kübrāya bā‘ iş şem‘-i zāt-ı Kibriyā
Müntehā-yı ḥaşr-ı ekber menzil-i ceşş-i raḥıl
- 11 Zāt-ı Ḥaḳ mir‘āt-ı esmā zāta eşyā rehnümā
Keşreti vaḥdetde keşret vaḥdet-i zāta sebıl
- 12 Rūşenādır Devre-i ‘Arşıyye’de sırr-ı ebed
Leyse fi‘d-dār ḡayruhu deyyār⁴⁷ a yüz tıtdı delıl
- 13 Dest-i kudret levḥa-i dīvāna yazdı maṭla‘ım
*Devr idüp Mışr-ı ‘ademden geldi Nehrī cūy-ı Nıl
*Devr idüp Mışr’ı ‘ademden Nehrīyā geldiñ çü Nıl⁴⁸

XXIV

Mef‘ülü Fā‘ilätü Mefā‘ilü Fā‘ilün

/22b/

- 1 Bulmaz netice maḡlaṭa şüret-nümā ‘amel
Erbāb-ı ‘aşka eyledigiñ zāhidā cedel
- 2 Pervānevāra ‘ilm ü ‘amelle uçarsañ
Bulmaz hücüm-ı bāl ü periñden ziyā ḡalel
- 3 ‘Aşkın mezāk u meşrebi mi‘deñ bulandırır
Zirā mizāc-ı fāsıde virmez şifā ‘asel
- 4 Çeşm-i şühūda kıl-i ḡayālī ḡicāb olup
Telḡ-i dimāḡ-ı kāl ile oldı kuvā kesel
- 5 Bulmaz mizāc-ı naḡvet ile evc-i ‘aşka yol
‘Ankā-yı ṭab‘-ı ‘iffete olmaz hümā bedel

⁴⁷ Evin içinde ev sahibinden başkası yoktur. (Kāinatta Hakk’ın dışında gerçek bir varlık yoktur.)

⁴⁸ Bu beytin ikinci mısraı iki defa (iki farklı şekilde) yazılmıştır.

- 6 Kûşe-nişîn-i ' uzlet olan bî-riyâ olur
Bimâr-ı derd-i ' aşka degül büriyâ emel
- 7 Zencîr-i ' aşka rûz-ı ezel mübtelâ olan
Görmez derûn-ı sîne de kayd-ı sivâ ' ilel
- 8 Şehd-i belîğ ü şîr-i feşâhatde beslemiş
Tab' -ı hasîb-i mu' cizi peyk-i Hudâ ezel
- 9 ' Anka-yı murğ-ı nâmûsdur gâlibâ gönül
Buldı Mesîh-i tıfl ile hayret-fezâ melel
- 10 Kayd-ı hayât ilen şîr-ı dilden nefes alup
Geldi derûna Nehrîkalender-edâ gâzel

XXV***Mefâ'ilün Fe'ilâtün Mefâ'ilün Fe'ilün******/23a/***

- 1 Cenâb-ı hazret-i fahr-ı meşâyiğ-i âfâk
Nişîn-i kürsî-i dergâh-ı Şeyh İsmâ'îl
- 2 Mesîh-sîret ü bahr-ı Mehemmedî-meşreb
Yegâne-i şadef-i âşiyân-ı Cebrâ'îl
- 3 Çün irdi zâtına pervâz-ı bâz-ı eşhebden
Hevâ-yı neş'e-i enfâs-ı şûr-ı İsrâfîl
- 4 Ümîd-i gönçe-i maşşûda çeşm-i hasret iken
Hayâl-i tal'at-i Yûsuf da hem-çü İsrâ'îl
- 5 Peyâm-ı bûy-ı vişâli meşâmma virdi haber
Nesîm-i pîrehen-i nefha-dâr-ı peyk-i Celîl
- 6 Ki ya' nîbu gül-i ferzendi bâğ-ı vahdetden
Getürdi şahîn-ı sarây-ı vücûda Rabb-ı Cemîl
- 7 Cemâli dîde-i ' uşşâka râhatü'l-ervâh
Ġubâr-ı maşdemî kuhl-ı zîyâ-yı çeşm-i ' alîl
- 8 Bu rast-mâye çü nev-şu' be-i Şerîfidir
Olur bu peşrev ile Zemzem-i Hicâz'a delîl

Turkish Studies

- 9 Bu ‘andelibe nevā-perde-i Hüseynīdir
Olur mı nağme-i şehnāz-ı bī-nevāya ‘adīl
- 10 Alup nesīm-i şabā şemme gül-‘izāretten
Çekildi evc-i hişār-ı ‘Irāk’a bŷy-ı cezīl
- 11 Tırāz-ı naħl-i vücūdını eyleyŷp Mevlā
Melāz-ı kehf-i verā pişvā-yı rāh-ı sebīl
- 12 ‘Alem-küşāde kemer-beste rāh-ı ‘aşkında
Ola çŷ Rŷh-ı Kudŷs reh-nŷmā-yı ceşş-i raħīl
- 13 Vire Cenāb-ı Hudā ħānķāh-ı ‘ālemdede
Sipihri devri felekden fŷzŷn ‘ŷmr-i řavīl
- 14 Sema‘-ı rŷşd ŷ kudŷmunda olmağade gŷyān
Dimāğ zāde-i dilde velī bizā‘ a řalīl
- 15 Gelŷr ħisāba řŷmār olsa Nehriyā tārīħ
Zehī vücŷd-ı Meħemmed Emīn Sırrī Ĥalīl (1174/1760-61)

زهی وجود محمد امین سرتی خلیل

XXVI

Fā‘ilātŷn Fā‘ilātŷn Fā‘ilātŷn Fā‘ilŷn

- 1 Dŷş olaldan ‘aşkına Mŷsā-yı medhŷş-ı serem /23b/
Nŷş idelden la‘līni ‘İsā-yı gŷyā sŷkkerem
- 2 Ĥızrveş ‘aynŷ’l-ħayāt oldı derŷnumdan revān
Taħtğāh-ı dilde çŷn kişver-küşā İskenderem
- 3 Şadr-ı dilden cŷş ider baħr-ı Fŷtŷħāt-ı ledŷn
Faşş-ı ħikmet naķşına tilmīz-i Şeyħ-i Ekberem
- 4 Muşħaf-ı ‘unşurda āyāt-ı ħurŷf-ı āsumān
Cem‘ olur yek noķta-i zātımda sırr-ı Ĥaydaram
- 5 Heykel-i ādemde şekl-i ‘ālemiñ intācıyam
Şŷretā şuğrāda vŷ kŷbrāda ħadd-i aşğaram
- 6 Pertev-i mir‘āt-ı ħurşidim mezāhirde velī
Berķ uran burc-ı ħamelden ‘ayn-ı mihr-i enverem

Turkish Studies

- 7 Şems-i zâtımdan zühür itdi zerârî-i vücûd
Neş'e-i ülâda bu kevn [ü] fesâda cevherem
- 8 Evvelim âhîrde âhîr evvelimden keşf olur
“Men ‘aref”⁴⁹ sırrına mahrem mahzen-i “kenz”⁵⁰e dürem
- 9 Zât u esmâ vü şifâtımdan bulup küllî fenâ
Rûh-ı Hağ’dan nefha-i şûr ile hâlâ mahşerem
- 10 Gevherimden baş açup doğdı mevâlîd-i şelâs
Aşl-ı hayvân u nebât u ma’den-i sîm ü zerem
- 11 Her biri bir ism-ile nâţık olup virdi güvâh
Pürsiş-i esmâ-yı eşyâya Nekîr ü Münkerem
- 12 Âb u mey şîr engübîn oldı zebânımdan revân
Nûş iden erbâb-ı ‘irfâna çü havz-ı Kevşerem
- 13 Cem’ olup tahte’l-livâma biñ bir esmâ nüh şifât
Bir ayakdan yürüyüp dergâh-ı Hağğ’a rehberem
- 14 Cümlesi benden bulısar cânib-i Hağğ’a vuşûl
İns ü cinn için şîrât-ı eşyâya cây-ma’berem
- 15 Mâlik-i zindân-ı mülküm ravza-i Rıdvân-ı Hağ
Gerçi kim bu gülşen-i ‘âlemde verd-i ağmerem
- 16 Necm-i gîsûdârveş kudretten oldum ser-nigûn
Kevkeb-i Tübâ-yı cennet bâğ-ı Firdevs’e berem
- 17 Deşt-i hazretten nemâ buldum muşaffâdır özüm
Dest-i beyzâda ‘aşâyım münkirîne ejderem
- 18 Kaşr-ı ‘irfânımı derbân-ı hağîkat derk ider
Nazmım efsâne gören Bû Cehl’e merd-i eş’arem

⁴⁹ İlgili rivâyet, “Men ‘arefe nefsehu fekad ‘arefe Rabbehu: Kendini bilen Rabbini bilir.” şeklindedir. Bkz.: Aclûnî (1351), *Keşfü’l-Hafâ*, II/262 (Hadis nr.: 2532).

⁵⁰ “Hazine” anlamına gelen “kenz”, “Küntü kenzen mahfiyyen” şeklinde başlayan ve “Ben gizli bir hazine idim. Bilinmeye muhabbet ettim; bilineyim diye mahlûkâtı yarattım.” anlamına gelen rivâyette yer almaktadır. Aclûnî (1351), *Keşfü’l-Hafâ*, II/132 (Hadis nr.: 2016).

- 19 Hem-dem-i enfās-ı ‘İsā yek-dil-i Rūḥu’l-Emīn /24a/
Murğ-ı Nāmūs-ı Ḥudā peyk-i der-i Peyğamberem
- 20 Şāhbāz-ı ‘aşka hem-pervāz olup murğ-ı gönül
Aşiyān-ı Sidre’ye hemçün hümā bālā perem
- 21 İstivā-yı ‘arş-ı Raḥmān olalı kürsī-i dil
Merkez-i eflāk ü encüm hem medār-ı aḥterem
- 22 Beyt-i ma‘mūr-ı dilim gencīne-i virānede
Ḥacc-ı ekber eyleyen ehl-i fenāya meş‘aram
- 23 “Ḳābe kavseyn” ü “ev ednā”⁵¹da bulup maḥv-ı şifāt
“Şemme vechu’llāh”⁵² miḥrābında pīr-i perverem
- 24 Zāt-ı baht envārı yandırdı be-küllī varlığım
Mā-verā-yı remz-i “mā-evḥā”⁵³da sırr-ı serverem
- 25 Baḥr-ı deryā-yı Meḥmed’de lisānım lāl olup
Tercemān-ı ḥazretim gūyā zebān-ı meḥfaram
- 26 Levḥ-i dilden vaḥy olan āyāt-ı ‘aşkı oquyup
“Alleme’l-Kur’āne” Raḥmān⁵⁴ ḥuṭbesine minberem
- 27 Evvel āhir bāṭın u zāhir heme ‘aşk gördüğüm
Mezḥeb-i ‘aşk içre hemrāh-ı İmām-ı
- 28 Bunca cümbüşler kamu ‘aşkıñ tekāzāsı durur
Verne men tennūr-ı ‘aşkda Nehr-ı ḥākisterem

XXVII

Mef‘ülü Fā’ ilätü Mefā’ ilü Fā’ ilün

- 1 Vaşf-ı cemāl-i şāhda āğāzdır sözüüm
Mazmüngir-i pençe-i şehbāzdır sözüüm
- 2 Güftār-ı rūḥ-baḥşa çü mehd-i belāğatım
Ṭab‘-ı Mesīḥle bāl ü pervāzdır sözüüm

⁵¹ “(Peygambere olan mesafesi) iki yay aralığı kadar, yahut daha az oldu.” Necm 53/9.

⁵² “Nereye dönerseniz **Allah’ın yüzü işte oradadır.**” Bakara 2/115.

⁵³ “Böylece Allah kuluna **vahyedeceğini** vahyetti.” Necm 53/10.

⁵⁴ “Raḥmān, Kur’ān’ı öğretti.” Raḥmān 55/1-2.

- 3 Dīvān-ı nazma dürr ü cevâhir nişâr eyle
‘Uğde-küşâ-yı genc̄me-i râzdır sözüm
- 4 Ruhsâr-ı gül-‘ izâra Hüseynî perdede⁵⁵
Her dem nevâ-yı bülbül-i demsâzdır sözüm
- 5 Remz-i nikât-ı Şâ’ib ü ‘Örfi-edâ ile
Güyâ zebân-ı Hâfız-ı Şîrâz’dır sözüm
- 6 Âşâr-ı kilik-i Nehrî ma‘ ârif-nişâr ile
Kâlâ-yı nazm-ı Sırrî’ye enbâzdır sözüm

XXVIII***Mefâ’ilün Mefâ’ilün Mefâ’ilün Mefâ’ilün***

- 1 Dil-i bîmâr-ı ‘aşkıım zaḥm-ı sinem dâğ-ı müdgam ğam /25a/
Leb-i şâhbâ-yı meyden çâre-cüyum ğayrı emsem sem
- 2 Döküp hûn-ı cigerden eşk-i çeşmi süy-ı dildâra
Baña bu girye-i ḥasretde maḥrem dır‘ u hemdem dem
- 3 O gülgûna ruḥuñ mestiyyeti işrâb idüp râzım
Virür ağyâra bûy-ı kâküli ser-rişte şebnem nem
- 4 Düşürdi zâhid-i nâdânı zülfi çâh-ı inkâra
Bu girdâr-ı felekde oldı âḥir kâr-ı Rüstem tem
- 5 Ḥalâş olmaḡ ne mümkin intikâm-ı tiğ-i Ḥaydar’dan
Hebâ encâm-ı kârı ger olursa İbn-i Mülcem cem
- 6 Kemân-ı kıadd-i ‘âşık çille-i düşünâmi çekdikçe
İder bûy-ı helâkı tîr-i dilten zâğ-ı aḥşam şem
- 7 Degüldür nefḡ-i İsrâfîl’e nâzır neş’e-i ‘ârif
Zuḥûr-ı ümm-i Rabbânî’ye ‘âlem şûr u âdem dem
- 8 Ezelden nîk ü bed temyîz olundu maḥzar-ı Ḥaḡ’da
Zebân-ı ḥâr idüp inkâr açar ikrâra gül-fem fem
- 9 Nigîn-i ḥâtem-i Aḡmed dehân-ı cinne mühr urdı
Olup insân-ı kâmil mihter ü iblîs-i ebkem kem

⁵⁵ “Perdede” kelimesi metinde “perdesinde” şeklinde yazılmıştır. Vezin gereği böyle okunmuştur.

- 10 Dem-i fütî-i gūyā dil-küşā-yı tab^c -ı bülbüldür
Açar mir'ât-ı dilden Seyyid İbrâhîm-i Edhem hem
- 11 *Nigîn-i la^c l-i Nehrîyâ yazup Muḥammed'[e]⁵⁶ na^c tı (1173/1759-60)
*Yazılıp Nehrîyâ na^c tı Muḥammed-çün nigîniñde (1173/1759-60)⁵⁷
Görüldi gevher-i 'Îsâ olunca tab^c -ı Meryem yem (1173/1759-60)

تکین لعل نهر یا زوب محمّد تعنی ۱۱۷۳
کورد کوم عیسی اولونج طبع مرمیم ۱۱۷۳

XXIX

Fâ' ilâtün Fâ' ilâtün Fâ' ilün

- 1 Murğ-ı kudsem şebper-i maḳt olmazam⁵⁸
Tâb-ı mihrem kevkeb-i baḫt olmazam
Bende-i 'aşkam Cem-i taḫt olmazam
İbn-i vaḳtem ben ebu'l-vaḳt olmazam
'Abd-i maḫzam ben taşarruf bilmezem
- 2 Cümle esmâ vü şifâtîñ cünbüşi
Devr-i dâ'imde ğadât ile 'aşî
Bulmaḳ için âfitâb-ı dilkeşi
Ân-ı dâ'imdir ḫaḳîḳat güneşi
Âneyem ben gitmezem ben gelmezem
- 3 Nefḫ urup dil mülkine rûḫu'l-enâm /25b/
Hâmil-i 'Îsâ-yı 'aḳl oldı meşâm
Nüh felekden eyleyüp devrim tamâm
Meryem içre ben toğurdum bir ğulâm
Hem bikir hem bir ğulüm kim şolmazam
- 4 Matla^c -ı âyât-ı kübrâ cümleten
Toğdı ol ḫurşîd-i esmâ cümleten

⁵⁶ Ebedle düşölmek istenen yıla (1173) ulaşabilmek için bu harf metinde yazılmamıştır. Vezin ve mana gereği “-e”, tarafımızdan eklenmiştir.

⁵⁷ Şair, bu beytin ilk mısramı iki farklı şekilde yazmıştır. Ancak bu mısram ebced hesabı ile karşılığı 1173 değil 1172 çıkmaktadır. Muhtemelen bir eksik çıktığı için şair, mısraı tekrar yazmış; müstensih ise kaynak metinde her iki mısraı da görerek kaydetmiştir.

⁵⁸ Bu manzûme, Niyâzî-i Mısrî'nin 7 beyitten oluşan bir gazeline yazılan tahmîstir. Söz konusu gazel için bkz.: Tatcı (2015), *Niyâzî-i Mısrî Halvetî-Dîvân-ı İlâhîyât*, s. 492. Bu tahmîste gazelin beyitleri arasındaki sıralama Tatcı'nın hazırladığı metne göre bazı farklılıklar arz etmektedir. Buna göre; 4. beyit, Tatcı'nın hazırladığı metinde 6, 5. beyit 4, 6. beyit ise 5. beyit olarak kaydedilmiştir.

Zâtıdır mir'ât-ı eşyâ cümleten
 Vaşfidır Esmâ-yı Hüsna cümleten
 Bu sözi işbâta 'âciz olmazam⁵⁹

- 5 Bir gören şugrâ ile kübrâyı hem
 Çeşm-i dildir bildim ol ma' nâyı hem
 Bilmezem Âdem ile Havvâ'yı hem
 Ben toğurdum atasız 'İsâ'yı hem
 İttisâlim var aña ayrılmazam
- 6 Ol Mesihâ-dem ki bir içim sudur
 Kaydıran halkı zülâl-i⁶⁰ nuşkudur
 Halk-ı 'âlem didiler Mehdî budur
 Şanma kim Mehdî menem Mehdî odur
 Adı Yahyâ'dır anıñ yañılmazam
- 7 Âsumân-ı dilde her dem añılır
 Genc-i esrâr-ı ma' ârif toylanur
 'Unşur-ı Nehrî'de şüret bağlanur
 Sırr ile baña içimden söylenür
 Mısrîyâ ben toğmazam ben ölmezem

XXX

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

- 1 Bende-i Sulţân ' Abdü'l-Kâdirî /26b/
 Aħmed-i Nehrî enis-i ' aşıkân
- 2 Gevher-i gencîne-i maħfî iken
 Oldı baħr-ı feyz-i aħdesden ' ıyân
- 3 On sekiz biñ ' âlemi seyr eyleyüp
 Tekye-i ' unşurda buldı nuţkı cân
- 4 Şem'a-i tevħîd-i Zâtı devr ile
 Buldı fânüs-ı vücûd içre nihân

⁵⁹ Tatçı'nın hazırladığı metinde "olmazam" kelimesi "üalmazam" şeklindedir. Bkz.: Tatçı (2015), *Niyâzî-i Mısrî Halvetî-Dîvân-ı İlâhiyât*, s. 492.

⁶⁰ Metinde bu kelime yerine önce "hurûf u" yazılmış; ancak sonra bunun üzeri çizilerek hemen üstüne "zülâl-i" kelimesi yazılmıştır.

- 5 Görđi encām-ı hevā-yı ‘aşk-ile
Fülk-i ten müstağrağ-ı deryā-yı ān
- 6 Başlayup āgāz-ı nuṭka ṭıfl-ı dil
Oldı baħr-ı vaħdete Nehrī revān
- 7 Aşla āgāz eyleyüp ṭıfl-ı gönül
Didi baħr-ı vaħdete Nehrī revān (1182/1768-1769)⁶¹

دیدم باغ و دریا
در کعبه نهر روان

XXXI

Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün

- 1 Hābbezā nev-ḥāne-i ra‘ nā zehī şırın-edā /28a/
Bü‘l-‘ aceb bir ṭarḥ-ı zībende binā-yı ṭurfe-çin
- 2 Қаşr-ı cennetden zebānāsā didi her revzeni
Hāzihî cennātü ‘Adnin fedḥulūhā ḥālidin⁶²
- 3 Ger ‘aceb mi reşk-fermā-yı cinān olsa dilā
Bānī-i ferḥundesî hem-nām-ı Fahrū’l-‘ ālemīn
- 4 Hāḡ mübārek eyeleyüp bu dil-küşā қаşrı aña
Pīr-i fānī eylesün dehr içre Mevlā-yı Mu‘ in
- 5 Rūzgārın germ ü sermāsın Ḥudā göstermesün
Bād-ı şarşardan emīn olsun ḥudāvend hemīn
- 6 Niçe demler zevḡ u şevḡ-ile bu nūzhetgāhda
Zümre-i ‘irfān-ile yā Rabbi olsun hem-nişin
- 7 Şohbet-i yārān-ile olduḡda bunda dil-küşā
Ser-nigün olsun ḡapansun çeşm-i a‘ dā-yı mehīn
- 8 İḡtitāmın gūş idüp Nehrī didüm tāriḡini
Sidreves oldu bu қаşr-ı bī-bahā cāy-ı emīn (1159/1746-47)

سدره و شراوگد بو قصه به با جا طایم

⁶¹ Bu mısraın ebced hesabıyla karşılığı 1182 değil 1183 çıkmaktadır.

⁶² Nahl 16/31’de “Cennātu ‘Adnin yedhulūnehā tecrī min-tahtihe’l-enhār... İçinden nehirlere akan Adn cennetlerine gireceklerdir...”; Tâhâ 20/76’da ise “Cennātu ‘Adnin tecrī min-tahtihe’l-enhâru hâlidine fihâ... .. İşte onlar için ..., içinden ırmaklar akan, içinde ebediyen kalacakları Adn cennetleri vardır...” buyurulmaktadır.

XXXII

Mefâ' ilün Mefâ' ilün Mefâ' ilün Mefâ' ilün

- 1 Beķā iķlîmine ķıldı sefer nev-goncamız ĥayfâ /28b/
Riyâz-ı aķdese 'azm eyledi gûlzâr-ı zehrâdan
- 2 Meşâyiĥ-zâdemiz Seyyid Meĥemmed ibn-i İbrâĥîm
İrişdi 'âlem-i iķlâķa geĥdi lâ vü illâdan
- 3 Olup tecdîd-i mâtem 'âleme mâh-ı Muĥarrem'de
Şehîd-i Kerbelâveş nûş idince câm-ı şahbâdan
- 4 Ĥudâ ķabrini gûlşen eyleye beyt-i muķarnasveş
'Arûs-ı cennetâsâ kâm âlâ ĥavrâ-yı ĥarrâdan
- 5 Didim pervâz idince rûĥ-ı pâķı Nehriyâ târiĥ
Ĥavuşdı aşlına Nûrî Meĥemmed mûlk-i dünyâdan (1174/1760-61)
قاوئدی صیدتہ نوری محمد ملک دنیاوی

XXXIII

Fâ' ilâtün Fâ' ilâtün Fâ' ilâtün Fâ' ilün

- 1 Yûsuf-ı cân 'âķıbet âzâde-i zindân ola /30b/
Mışr-ı ten murĥ-ı hezâra külbe-i aĥzân ola
- 2 Der-ĥeh-i eflâķ aķs-i mihr ü meh encüm iken
Âfitâb-ı maķla' -ı şems ü meh-i tâbân ola
- 3 Şûretâ pervâne-i şem' -i ĥayâl-i yâr olup
Devr-i fânûs-ı sipihre kevkeb-i sulţân ola
- 4 Âşiyân-ı vaĥdete 'azm eyleyüp ĥün 'andelîb
Ĥaĥıla bu lâne-i 'unşur ķafes tâlân ola
- 5 Rûĥ sultânı gönûl mûlkünde şâh-ı Mışr iken
Bârgâh-ı evce âĥâz eyleyüp gûyân ola
- 6 *Devr idüp geldim ciĥâna yine bir devrân ola*
*Ben gidem bu ten sarâyı yıķılıp vîrân ola*⁶³

⁶³ Bu manzûme Niyâzî-i Mısrî'nin 9 beyitten oluşan "ola" redifli bir gazelinin her beytinden önce 5 beyit yazmak suretiyle meydana getirilmiş bir "taşirle müşterek gazel"dir. Bkz.: Tatcı (2015), *Niyâzî-i Mısrî Halvetî-Dîvân-ı İlâhiyât*, s. 540. Tatcı'nın hazırladığı metinde 3 ve 4. beyitler yer deĥiştirmiştir.

- 7 Çün hümâ-yı ‘ izzete ‘ azm eyleye şâh-ı nefer
Bâğ-ı iklîm-i vücûdı vâdî-i hierân ola
- 8 Çün Sikender eyleyüp sahn-ı cihânı cüst ü cû /31a/
Teşneler tâ âb-ı Hızır ile dil-i reyyân ola
- 9 Bâdbân-ı himmeti deryâ idince rûzgâr
Kân-ı dil gencîne-i dürr [ü] güher mercân ola
- 10 Kim nesîm-i ‘ aşk-ile girdâb-ı bahra düş olan
Keştî-i nâsût âhîr lücce-i ‘ ummân ola
- 11 Tûr-ı ‘ aqlım eyleyüp emvâc-ı deryâ dil-şikest
Çünkü fülk-i ten yem-i lâhûtudan gavtân ola
- 12 *Cüş idüp ‘ ummân-ı cân cismim gemisin tağıda*
Yırlar altında benim toprağ-ile yeksân ola
- 13 Çâr erkânım bulup biri birinden infîşâl
Her birisi milket-i hüsnumde vâlâ-şân ola
- 14 Şûr-ı âfâk ile hem-dem ola serheng-i nefer
Pîş-i tâb ile maçar âb-ı hayât-ı cân ola
- 15 Āteşim germiyyetinden devr idüp çarh-ı felek
Mîhr-i ‘ âlem-tâbveş nârım şerâr-efşân ola
- 16 Çün niyâm-ı cismini bend-i miyân-ı hâk ide
Hânçer-i rûh-ı revânım tîğveş ‘ uryân ola
- 17 Ref’ olup eflâka ‘ İsâ-yı dem-i Rûhu’l-Ḳudüs
Çünkü bu cism-i heyûlâ şüretim bî-ân ola
- 18 *Dört yanımdan nâr u bād u âb u hâk ide hücûm*
Benliğim anlar alup bu varlığım tâlân ola
- 19 Dökülüp burc-ı bedenden encüm-i vehm ü hayâl
Bükilüp kıddi hilâliñ top iken çevgân ola

“Taştirle müşterek gazel” hakkında ayrıntılı bilgi için bkz.: Cemal Kurnaz, Halil Çeltik (2013), *Divan Şiiri Şekil Bilgisi*, Ankara: Kurgan Edebiyat Yayınları, s. 108-109.

- 20 Bulıcağ mâh-şifâtım maşrıq-ı tenden husûf
Şems-i zâtım mağrib-i dilden yine raḥşân ola
- 21 Zerre zerre göklere ağmağda iḥsâs-ı kavî
Katre katre yirlere yağmağda çün bārân ola
- 22 Ber-hevâ varlık cibâli mevc ura deryâ gibi
Seyr iden fülk-i felekde rûḥ-ı keştübân ola
- 23 Şeş cihetden kırtılup deryâ ola şahrâ-yı dil
Çünkü iklim-i vücûda neş'e-i tûfân ola
- 24 *Bu vücûdum tağı kalğa atla yünler gibi
Şeş cihâtım açıla bir ḥaddi yok meydân ola*
- 25 Feth olan şahrâ-yı dilden gevher-i dürr-i vücûd /31b/
Nazm u terkîb ile tâ mecmû' a-i dîvân ola
- 26 Nûr-ı Ḥağ'dan devr idüp 'arş-ı dil-i Rûḥu'l-Emîn
Levh-i kürsî-i kaleminden şüret-i Raḥmân ola
- 27 Tal' at-ı Seb' u'l- Meşânî seyr-i eflâk eyleyüp
Muşḥaf-ı 'unşurda tâ dîbâce-i Qur'ân ola
- 28 Pes ḥurûf-ı encüm âyât-ı semâ Kâf-ı suver
On sekiz biñ 'âlemi yek noқтаda pinhân ola
- 29 Nuṭkı sırr-ı noқта mir'ât-ı Meḥemmed neş'emiñ
Çünkü terkîb-i nefis otuz iki dendân ola
- 30 *Ṭağıla terkîbim otuz iki ḥarf ola tamâm
Noқта-i sırrım kamunuñ gevherine⁶⁴ kân ola*
- 31 Kenz-i esrâr-ı derûnum keşf ola 'âlemlere
Neşr olup âfâka mercân u güher furḳân ola
- 32 Keşt-i ervâh-ı cism ola zemînâsâ qarâr
Bula zürriyât andan perveriş yek nân ola

⁶⁴ "Gevherine" kelimesi Tatçı'nın hazırladığı metinde "cevherine" şeklindedir. Bkz.: Tatçı (2015), *Niyâzi-i Mısri Halveti-Dîvân-ı İlâhiyât*, s. 540.

- 33 Çatre çatre āblar eşdāf-ı baħr-ı cān olup
Zerreler aq̄tār-ı cismimden kamu pūyān ola
- 34 Ten keşāfetden ma‘ ādinveş gehī ola cemād
Dem leṯāfetden gehī enhārveş cūyān ola
- 35 Ādemiyet ṯinetimden cümle eşcār-ı kavī
Her biri baş qaldıra ten bāğ-ile būsṯān ola
- 36 *Cümle efkār u havāssım haşr ola bu ‘arşada*
Qalkalar hep yeñiden şankim bahāristān ola
- 37 Noq̄ta-i tenden zuhūr iden mevālīd-i selās
Pā-bürehne bī-qabā abdālveş ‘ uryān ola
- 38 Hırkasın bād-ı hevāya virdigin fikr eyleyüp
Vādī-i levḥ-i hecāda vālih ü hayrān ola
- 39 Kesb idüp ḥarf-i ṯa‘ ayyün tā bulam kendüm deyü
Hırmen-i ‘ālemde pāmāl bī-ser ü sāmān ola
- 40 Ādeme şarf-ı ‘ inān için çeküp ḥaylī emek
Mekteb-i ‘ irfāna tā kim ṯıfl-ı ebced-ḥān ola
- 41 Āyet-i nūr ile ḥil‘ atler giyüp İdrīsveş
Çünki isti‘ dād-ı ma‘ nā şūret-i elvān ola
- 42 *“Yevme tüblā”⁶⁵ dır o gün her ma‘ nā bir şūret giyer /32a/*
Kimi nebāt⁶⁶ kimi ḥayvān kimisi insān ola
- 43 Nüşā-i sipāre-i eṯfāle ma‘ nā-yı kıdem
Şūret-i ḥil‘ at ile pūşīde-i imkān ola
- 44 Çün benātü’n-na‘ ş gülzār-ı nebāt rüşen olup
Gül‘ izār-ı gonca-i ‘ālem gül-i ḥandān ola
- 45 Çār erkān-ı ‘ anāşırdan gelüp rūḥ-ı revān
Gerçi İbrāhīmveş üftāde-i nīrān ola

⁶⁵ Āyet, “Yevme tüble’s-serā’ir” şeklindedir: “Bütün sırların yoklanacağı günü hatırla!” Târik 86/9.

⁶⁶ “Kimi nebāt” ibâresi Tatcı’nın hazırladığı metinde “Kim nebāt u” şeklindedir. Bkz.: Tatcı (2015), *Niyâzî-i Mısrî Halvetî-Divân-ı İlähiyât*, s. 541.

- 46 Çünkü nâr u bād u âb u hâkdan tecrîd olup
Şem' a-i suzân 'aşka nûr-ı bî-ebdân ola
- 47 Nev-be-nev rûh-ı revânım nurdân hil' at giyüp
Ka' beveş mir'ât-ı kabrim meşhed-i yârân ola
- 48 *Kabrime dostlar gelüp fikr ideler ahvâlimi*
Her biri bilmekte hâlim vâlih ü hayrân ola
- 49 Neş'e-i naḥl-i vücûd-ı meşhed-i ehl-i Hudâ
Gülşen-i gülzâr-ı ḥazret ravza-i Rıdvan ola
- 50 Sînesinden bedr-i mâh-ı kevkebi Ümmü'l-kitâb
Pertevi ḥurşîdveş âyîne-i devrân ola
- 51 Şems-i ḥurşîd-i derûnı ' aksini seyr eyleyüp
Şeşper-i envâr-ı Rûhu'l-ḳuds ile hemlân ola
- 52 Mısr-ı dil şehrinî seyrân eyleyüp Nehrî gönül
Mecma' u'l-baḥreyn kânından ledün Ceyhân ola
- 53 Gevher-i dürr-i ma' ârif sırr-ı nuḫumdan toḡup
Çünkü eşdâf-ı tenim hâk-ı ' ademde fân ola
- 54 *Her kim ister bu Niyâzî derdmendi ol zamân*
Sözlerini okusun kim sırrına mihmân ola

XXXIV

Fâ' ilâtün Fâ' ilâtün Fâ' ilâtün Fâ' ilün

- 1 Göçeler olduḡda ḥandân bûsitâni devr ile /32b/
' Andelîb olmaḡda nâlân dâsitâni devr ile
- 2 Lâne-i lâhûtdan pervâz urup bu gülşene
Murḡ-ı dil geldi hezârân gülsitâni devr ile
- 3 Çün ezel olmuş idi sırr-ı tılısm-ı "küntü kenz"⁶⁷
Tâ dil-i vîrânedede bulunca kâni devr ile

⁶⁷ "Ben gizli bir hazine idim. Bilinmeye muhabbet ettim; bilineyim diye mahlûkâtı yarattım." Bkz.: Aclûni (1351), *Keşfü'l-Hafâ*, II/132 (Hadis nr.: 2016).

- 4 “Kenz-i maḥfi” den tecellî eyleyüp baḥr-ı kıdem
Feyz-i Ḥaḳḳ’a çün şadef açdı dehâni devr ile
- 5 Evvelâ ol feyz-i aḳdesden maḥabbet gevheri
Dürre-i beyzâ olup genc-i nihâni devr ile
- 6 Perr açıp Cibrîlveş ‘arş üzre eylerken tavâf
Sidrede tutdı vaṭan ol âşiyâni devr ile
- 7 Çün kaleminden medd olup yazıldı kürsî levḥine
Naḥl-i Tûbâ’ya konup bâğ-ı cinâni devr ile
- 8 Şayd-ı dâm-ı dâne-i zülf-i dilârâ olmağa
Encümâsâ raḳs idüp heft âsumâni devr ile
- 9 Çün Zuḥal kıldı ṭarab gülzâra oldı Müşterî
Ḥançer-i Mirrîḥ-i ḥâr-ı ḥûn-feşâni devr ile
- 10 Şems-i ḳalbe Zühre taşvîrin ‘Utârid yazıcaḳ
Bedr olup toğdı ḳamerden aḥterâni devr ile
- 11 Âteş-i ‘aşḳı-y-la dökdi ebrveş bârânını
Baş gösterdi nebât âb-ı revâni devr ile
- 12 Ḥırmen-i ‘âlemde ḥâşıl olmayınca rûzigâr
Geh esüp gâhî şavurdu bâdbânı devr ile
- 13 Göklere ağdı zemîn üzre çıkup gâhî buḥâr
Yirlere yağdı şehâb-ı nâvdâni devr ile
- 14 Ma‘dene kân olduḡın idrâk idüp ḥayvânveş
Geldi şekl-i âdeme şaḥn-ı cihâni devr ile
- 15 Zeyn olup gâhî açıldı ‘âleme güller gibi
Gâh bülbülveş ḳılup zâr u fiğâni devr ile
- 16 Geh ḥarâbâta düşüp çekdi melâmet çillesin
Ki ‘ibâdâta ḳoşup şarf-ı ‘inâni devr ile

- 17 Gâh nûş itdi şarâb-ı la' l-i nâbından zülâl
Gâh gûş itdi hîttâb-ı "len terânî"⁶⁸ devr ile
- 18 Gâh ins ü geh melek gâhî kevâkib geh felek /33a/
Eyleyüp ' arz-ı dilek her âsitânı devr ile
- 19 Cüst u cû kılmakda çok toğdı tolandı mähveş
Taşınuban şad hezârân nâm u şâmı devr ile
- 20 Sû-be-sû geşt ü güzâr eylerdi şahın-ı ' âlemi
Buldi âhîr dergeh-i kûţbu'z-zamânı devr ile
- 21 İrişince cezbe-i Sulţân ' Abdü'l-kâdir'e
Hızrveş buldı hayât-ı câvidânı devr ile
- 22 Hânkâh-ı Şeyh ' Abdü'l-kâdir-i Geylânî'de
Devr-i gül buldı semâ'-ı ' aşıkânı devr ile
- 23 Mazhar-ı esmâ olan ' uşşâk Zât-ı vahdetiñ
Buldi keşret şüreti mir'ât-ı cânı devr ile
- 24 Cümle esmânîñ medârı bātımında sırr-ı Zât
Geldi esmâ vü şıfat ma' nâda anı devr ile
- 25 Evvel âhîr bātım u zâhir izâfât-ı suver
Neş'e-i esmâda evşâf-ı ma' ânî devr ile
- 26 Devr idüp nûr-ı Cemâl'e pertev-i yâ Hû ile
Güyyâ pervânelerdir şem' dâni devr ile
- 27 Her biri üftâde-i şem' -i ruḥ-ı gülgün olup
Bātım hem-reng-i gül rûḥ-ı revânı devr ile
- 28 ' Aşık meydânında serbâz olalı çevgân-ı dil
Kapdı elden topveş kevn ü mekânı devr ile
- 29 Nûş idüp şahbâ-yı Hû'dan bâde-i hamr-ı ezel
Mest olup bildi kamu sırr u ' iyânı devr ile

⁶⁸ "Mûsa, belirlediğimiz yere (Tûr'a) gelip Rabbi de ona konuşunca, 'Rabbim! Bana (kendini) göster, sana bakayım' dedi. Allah da, 'Beni (dünyada) **katiyen göremezsin**. Fakat (şu) dağa bak, eğer o yerinde durursa sen de beni görebilirsin.' dedi..." A'râf 7/143.

- 30 Gördi ancağ devr iden mir'ât-ı dilde 'aşk-ı Hâk
'Âşık u ma'şûk olur çeşm ü zebânı devr ile
- 31 Halka-i tevhîdden buldı hâkîkat noqtasın
Oldı hâtt-ı istivâ 'ilm ü beyânı devr ile
- 32 "Men 'aref"⁶⁹den ders alup bildi hüviyyetden haber
'Aşk-ile bâkî kıamu 'uşşâk-ı fânî devr ile
- 33 "Leyse fi'd-dâr ğayruhu deyyâr"⁷⁰ okur Nehrî gönül
Nüşa-i kübrâ olup virdi nişânı devr ile

XXXV

Mef'ülü Fâ'ilâtü Mefâ'ilü Fâ'ilün

- 1 Aldı hezâr âdemi yek zülf-i dâm-ile /33b/
Başdan çıkardı 'âlemi sevdâ-yı hâm-ile
- 2 Her dem hevâ-yı hâtt-ı perîşân-vezân iken
Gülşende hâl-i hadd görünmez nizâm-ile
- 3 'İş u şafâyı zâhide hâşş eyleyüp felek
Cevr ü cefâyı 'âşıkâ vird(i)'iltizâm-ile
- 4 Kirdâr- ı çarh dâye-i esb ü har olmasa
Olmazdı İbn-i Mülcem'e perver licâm-ile
- 5 Nüş-ı hasenle tās-ı felek kıala mı tehî
Âmâde zehr-âl'ide cāmı simâm-ile
- 6 Bir Kerbelâ Hüseyn için ancağ hezâr belâ
Hün ider ehl-i 'aşk derünün sihâm-ile
- 7 Aldı libās-ı cism-i Nesimî hevâ-yı 'aşk
Berdâr idince Manşîr'ı sekr-i müdâm-ile
- 8 Yağmâya virdi bād-ı hevâ ibn-i Âdemiñ
Eyvân-ı kaşr u bargehin inhidâm-ile

⁶⁹ "Kendini bilen Rabbini bilir." Bkz.: Aclûnî (1351), *Keşfü'l-Hafâ*, II/262 (Hadîs nr.: 2532).

⁷⁰ Evin içinde ev sahibinden başkası yoktur. (Kâinatta Hakk'ın dışında gerçek bir varlık yoktur.)

- 9 Meftûn kıldı Kays'ı temâşâ-yı 'aşkda
Olduğda nağş-ı Leylâ nigâhı hırâm-ile
- 10 Şeh Bâyezîd murâkîb-ı dergâh-ı 'aşk iken
Ser-ceyb-i cübbesinde⁷¹ gözükdî fiḥâm-ile
- 11 Baş virdi Şems-i Tebrîz 'aşkıñ penâhına
Gördükde la'l-i meygûmî şahbâ-yı câm-ile
- 12 Hünkâr-ı Rûmî/Manşûr-ı iklîm-i 'aşk olup
Şimşîr-i nâyî 'arşa aşıldı niyâm-ile
- 13 Sulṭân-ı bâz-ı eşheb-i kûs u kudûmuna
Geldi riḳâb-ı cümle-i aḳṭâb kıyâm-ile
- 14 Râyât-ı 'aşkı şâh-ı Rusûl dest-i Ḥaydar'a
Virüp sarây-ı kudse çekildi hıyâm-ile
- 15 'Îsâ-yı rûḥ-ı kudsi hümâ ile hem-ḳadem
Tâvûs-ı murğ-ı 'aşka irilmez dü kâm-ile
- 16 Yahyâ kemend-i zülfüne başın fedâ ider
Çü kân-ı 'aşka tûb-ı seri inzimâm-ile
- 17 Ser-rişte virdi 'aşk Zekerıyyâ'da râz iken
Dâmân u cismi çâk oldı dest-i enâm-ile⁷²
- 18 Eyyûb zâr u giryede rencûr-ı dil iken
Hengâm-ı şîḥḥat irdi meserret peyâm-ile
- 19 Uymuş hevâ-yı 'aşka Sebâ'dan yelüp gelür
Belḳîs pây-ı taht-ı Süleymân merâm-ile /34a/
- 20 Dâvûd Zebûr-ı 'aşk-ile âğâze-baḥş olup
Eflâk girdi raḳşa tıyûr u hevâm-ile
- 21 Mûsâ-yı Tûr 'aḳlı tecellî fenâ virüp
Buldı dirâht-ı dilde⁷³ vişâli kelâm-ile

⁷¹ Kelime metinde "cübbesinden" şeklinde yazılmıştır. Vezin gereği böyle okunmuştur.

⁷² Mısradâ vezin hatası vardır.

⁷³ Kelime metinde "dilden" şeklinde yazılmıştır. Vezin gereği böyle okunmuştur.

- 22 Yūsuf penāh-ı çāh-ı harābāta irmese
Şāh olmaz idi mısr-ı dile kaşr-ı şām-ile
- 23 Ya' kūb-ı dil zülāl-i lebinden cüdā ise
Aldı şafā-yı bŷy-ı cemāli meşām-ile
- 24 Virdi Ḥalīl'e āteş-i sevdā-yı kākülŷn
Firdevs'i mālīkāna berāt-ı selām-ile
- 25 Çün Nūḥ pīş fütāde-i her rŷzgār idi
Tā fŷlk-i dil bulunca hevā iltiyām-ile
- 26 Zencīr-i 'aşka Ādem idisedi ser-fürŷ
Çün şīr-i ādemīyye⁷⁴ yedilmez zimām-ile
- 27 İblīs görünce ḥāk-i mezelletde Ādem'i
Kŷrsī-nişīn-i kibr olup 'örf-i 'izām-ile
- 28 'Ucb-ile dŷşdi daḥl u ta' aşşub belāsına
Dŷşnām-ı ḥaşm u caḥd şīfāt-ı kirām-ile
- 29 İnkārı devr-i Aḥmed'e dek āşīkār olup
Nāşīḥ olurdu ḥalka mŷdām dekk ŷ dām-ile
- 30 Geldikde vā' iz-i dehir oldu nihān yine
İcrā ider rŷşŷmını kā'im-maḥām-ile
- 31 Lā-bŷd gerekdir ādeme İblīs'e uymayup
Ūstād-ı 'aşkı rehber ide iḥtirām-ile
- 32 'Ayn-ı ḥayāt-ı dil durur ehl-i kemāl bil
Taḥḥīk Ḥīzr'ı buldı iren merd-i kāmīle
- 33 Keştī-i dil telāḥum-ı mevcden rehā bulur
Nehri hevā-yı Ḥīzr ile kŷşt-i ḡulām-ile

XXXVI

Fe' ilātŷn Mefā' ilŷn Fe' ilŷn

- 1 Şāḥībŷ'l-ḥayr Ḥāc[ı] Meḥemmed Aḡa /35a/
Aşlaḥa'llāhu şānehu ve ḥamāh

⁷⁴ Kelime metinde "ādemīyyet" şeklinde yazılmıştır. Vezin gereḡi böyle okunmuştur.

- 2 Gördi bu mescidi harâb olmuş
Ke kulûbi'l-muhibbi vâ esefâh
- 3 Kaşd-ı tecdid için idüp niyyet
Şera' a'l-emre hâlişen li'llâh
- 4 İmtisâl idüp emr-i Mevlâ'ya
Ezina'llâhu yurfa' u bînâh
- 5 İntisâb-ı Resûl-i Hâzret için
Rettebe'l-emre fihi naḥve minâh
- 6 Sa' y idüp yapıdı nev binâ vâlâ
“Mescidün üssise 'alâ-takvâ”⁷⁵
- 7 Kafeş-i ' andelîb ider taḥsîn
Mâ telâ fihi kâri'ün ve da' ah
- 8 İde Haḡ ' ömr ü devletin efzûn
Dâ' afa'llâhu ecrehu ve cezâh
- 9 “Yevme tüblâ”⁷⁶ da zıll-ı râḡat ola
Müstazıllen bi “mâ ḡaddemet yedâh”⁷⁷
- 10 Vire şol kaşrı kim buyurmuşdur
Verede'l-va' du ' an-ḡabîbi'llâh⁷⁸
- 11 Didi itmâmını görüp Nehri
Münşiden bi'l-bıdâ' ati'l-müzceâh
- 12 Geldi târiḡe vaḡy-i Haḡla şeref
“İnnemâ ya' muru mesâcida'llâh”⁷⁹ (1166/1752-53)
- كلديتاينغه وحى خلد بشر
اتما يعمر مساجدا لله

⁷⁵ Âyetin ilgili kısmı “Le mescidün üssise 'ale't-takvâ...” şeklindedir. “İlk günden **temeli takva (Allah'a karşı gelmekten sakınmak) üzerine kurulan mescit** (Kuba mescidi), içinde namaz kılmana elbette daha layıktır...” Tevbe 9/108.

⁷⁶ Âyet, “Yevme tüble's-serâ'ir” şeklindedir: “Bütün sırların **yoklanacağı günü** hatırla!” Târik 86/9.

⁷⁷ “Şüphesiz biz sizi, kişinin **önceden elleriyle yaptıklarına** bakacağı ve inkârcının, ‘Keşke toprak olaydım!’ diyeceği günde gerçekleşecek olan yakın bir azaba karşı uyardık.” Nebe 78/40. Ayrıca bkz.: Kehf 18/57. Mısrada vezin hatası vardır.

⁷⁸ Kelime metinde “ḡabîbi'llâh” şeklinde yazılmıştır. Vezin gereği böyle okunmuştur.

⁷⁹ “**Allah'ın mescitlerini, ancak** Allah'a ve ahiret gününe inanan, namazı dosdoğru kılan, zekâtı veren ve Allah'tan başkasından korkmayan kimseler **imar eder**. İşte onların doğru yolu bulanlardan olmaları umulur.” Tevbe 9/18.

“Mesâcida'llâh” ibaresi “mesâcidalâh” şeklinde okunduğunda vezin düzelecektir.

XXXVII

Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilün

- 1 ' Ayntābī-zāde el-Hāc[1] Mehemmed kim anıñ
Zıkr-i Mevlā pışesi olmuşdı külle'l-bāriha
- 2 Hāzret-i Sulṭān ' Abdü'l-ḳādir' in dergāhına
Hıdmet-i merdān-ile bulmuşdı berḳ-i lāmiha
- 3 Bülbül-i cānı vedā' -ı şahn-ı keşret eyledi
Bāğ-ı vaḥdetden meşāmına irince rāyiha
- 4 Haḳ Te' ālā ḳabrini sīrāb-ı raḫmet eyleyüp
Ola meşhūrı hümāyın nūr-ı⁸⁰ zāt-ı lāyiha
- 5 Ḳabrini üçler ziyāret eyleyüp tārīhini
Didiler Hācı Mehemmed rūḫuna el-Fātiha (1169/1755-56)

دیدیله حاجی محمد روحه الفاتحه

XXXVIII

Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilün

I

- 1 Şem' -i ḥurşid-i Ḥudā āyīne-i ḳalb-i velī /36a/
Sırr-ı zātından ḳamu mir'āt-ı ' ālem müncelī
- 2 Buldı āyāt-ı şu' unāt-ı mezāhir ser-te-ser
Noḳta sırrından ta' ayyün kesb-ile ḳadr-ı celī
- 3 Mebde' -i zātı libās-ı ḫarfden ' ārī iken
Biçdi nessāc-ı ḳalem pīrāhen-i ' aḳl-ı küli
- 4 Nev ḳabā-yı mekteb-i levḫ-i hecā taḳsīm olup
Giydi eṭfāl-i şuver eşkāl-i lafz-ı mühmeli
- 5 Bunca tefsīr-i mücelled şerḫ iderken noḳtanıñ
Bāṭnında derc olan āyāt-ı vaḫy-i münzeli
- 6 Sırr-ı noḳta merkez-i "nūn" dan tecellī eyleyüp
Buldı āḫir neş' e-i insāndan ser-menzili
- 7 Geldi insān şūret-i āyīne-i sırrı-ı "elest"⁸¹
Eyledi iḳrār-ı Haḳ her kim didi aña "belī"⁸²
- 8 Şūretā gehvāre-i ' unşurda ḳılmış perveriş
Māder-i ṭab' -ı cihān ol zāde-i rüşen-dili

⁸⁰ Kelime metinde "envār-ı" şeklinde yazılmıştır. Vezin gereği böyle okunmuştur.

⁸¹ "Hani Rabbin (ezelde) ... 'Ben sizin Rabbiniz **değil miyim?**' demişti..." A'râf 7/172.

⁸² "... Onlar da, '**Evet**, şahit olduk (ki Rabbinizsin)' demişlerdi..." A'râf 7/172.

9 “Küntü kenz”⁸³ esrârî taht-ı “bâ” ile maḥfî iken
Geldi işbu beyt-ile keşf oldu esrâr-ı ‘ Alî

10 Şekl-i âdem nokḫa-i zâtîñ tılısm-ı heykeli
Şerḫ ider bu nüshâ-i ‘ âlem o metn-i mücmeli

II

1 Maṭla‘ -ı şems-i ḫaḫîḫat şem‘ a-i nūr-ı beşer
Pertevinden rû-şenâ gülşen sarây-ı baḫr u ber
2 Bunca esmâ cünbüş-i ef‘ âle ârâyiş virüp
Her şıfatdan ḫüsn-i zâtına irişdi zîb ü fer
3 Dem-be-dem gûş-ı dil-i Mûsâ’ya eşyâdan gelür
Na‘ ra-i “innî ena’llâh”⁸⁴ birle gülbang-ı şecer
4 Evc-i dilde gerdiş-i şems-i Mesîḫ’iñ seyrine
Naḫvetiyle bulmadı cây-ı raşad ehl-i naẓar
5 Kevkeb-i dürriyi-i burc-ı Aḫmed’i şimşirveş
Eyledi çâk-ı girîbân-ı felek şakḫ-ı kamer
6 Bârgâh-ı “lî ma‘ a’llâh”⁸⁵ ide cevlan itmege
Ḥayretinden bulmadı Nâmûs-ı Ekber bâl ü per
7 Mâh-ı nev ḫurşîd-i ‘ âlem devr ider pervâneveş
Şem‘ -i envâr-ı cemâl-i âdemi şâm u seḫer
8 Naḫd-i ‘ ömrin kevkeb-i iḫbâline çarḫ-ı felek
Ḥarc idüp kıldı nücumâsâ nişâr-ı sîm ü zer
9 Tıfl-ı dil virdi dem-i ‘ İsâ’ dan işbu beyt-ile
Nefḫa-i iḫyâ-yı feyz-i aḫdesi remz ü ḫaber

/36b/

10 Şekl-i âdem nokḫa-i zâtîñ tılısm-ı heykeli
Şerḫ ider bu nüshâ-i ‘ âlem o metn-i mücmeli

III

1 Lücce-i deryâ-yı vaḫdet mülk-i dil tahtında şâh
Keşret-i emvâc serâb-ı ‘ âleme cây-ı penâh
2 Teng târik-i ‘ amâ olmuşdı a‘ yân-ı cihân
Buldı ol deryâ-diliñ ‘ aksinde bu çeşm-i nigâh
3 Nefḫ-i enfâsı nesîminden alur seyr-i felek
Olmasa âdem bulurdı zevraḫ-ı ‘ âlem tebâh
4 Âdem ü ‘ âlem gönülden mecma‘ u’ l-baḫreyn olup
İḫtirân itdi Ḥamel burcında ḫurşîd ile mâh

⁸³ “Ben gizli bir hazine idim. Bilinmeye muhabbet ettim; bilineyim diye mahlûkâtı yarattım.” Bkz.: Aclûnî (1351), *Keşfü’l-Hafâ*, II/132 (Hadis nr.: 2016).

⁸⁴ “... Şüphesiz ben, evet, ben âlemlerin Rabbi olan Allah’ım.” Kasas 28/30.

⁸⁵ “Benim Allah ile beraber olduğum öyle bir vakit vardır ki, benimle birlikte o vakit içine ne bir mukarreb melek, ne de bir mürsel nebî sığar.” Bkz.: Aclûnî (1351), *Keşfü’l-Hafâ*, II/173 (Hadis nr.: 2159).

- 5 Āşikār oldu fem-i Meryem’de bir baħr-ı nefer
Heft deryā kaçresı yanında mānend-i giyāh
- 6 Anda peydā oldu eşdāf-ı heme sālār-ı cān
Zāt-ı Ādem “ ‘alleme’l-esmā”⁸⁶da ser-ħayl-i sipāh
- 7 Ma’ den-i kān-ı şadef deryā-yı sırr-ı “men ‘aref”⁸⁷
Ol güher gencīnesinden keşf olur bī-iştibāh
- 8 Gülşen-i ‘ālemdede ādem dāne-i fer’ -i şecer
Aşl-ı eşyādır ħaķīķat zāde-i nuţķı güvāh
- 9 İşbu beytāsā dūr-i la’ l-i ma’ ārif nazmına
Mülk-i dilden buldı ol deryāya Nehrī şāh-rāh
- 10 Şekl-i ādem nokta-i zātın tılısm-ı heykeli
Şerħ ider bu nüşha-i ‘ālem o metn-i mücmeli

XXXIX

Mefā’ilün Fe’ilātün Mefā’ilün Fe’ilün

- 1 Tabak tabak gül-i zībā ruħ-ı cemālin mi /37a/
Kađeħ kađeħ mül-i ra’ nā leb-i zülālīñ mi
- 2 Siyeh siyeh şanemā levħ-i deyr-i ħüsnünde
Bölük bölük ħaţ u yā ‘anberin ħālīñ mi
- 3 Taraf taraf sipeh-i ‘aķlım eyleyen tārāc
Vaķit vaķit nıgeħ-i dīde-i ħazālīñ mi
- 4 Delik delik cıgerim ħamzesi nişāne iden
Taķım taķım müje yā fitne-i hilālīñ mi
- 5 Faşıl faşıl kütüb-i ‘unşur içre her mevcūd
Varaķ varaķ şuħuf-ı āyet-i kemālīñ mi
- 6 Sebaķ sebaķ dile “seb’ a’l-meşānī”⁸⁸ şerħinde
Şınıķ şınıķ bu göñül nokta-i celālīñ mi
- 7 Kızıl kızıl lebiñin āteşıyle her mevsim
Parıl parıl şerer-i şem’ a-i ħayālīñ mi

⁸⁶ Āyetin ilgili kısmı “Ve ‘alleme Ādeme’l-esmā’e küllehâ...” şeklindedir: “Allah Ādem’e bütün varlıkların isimlerini öğretti...” Bakara 2/31.

⁸⁷ “Kendini bilen Rabbini bilir.” Bkz.: Aclûnî (1351), *Keşfü’l-Hafâ*, II/262 (Hadıs nr.: 2532).

⁸⁸ Āyetteki ilgili ifade “seb’an mine’l-meşānī” şeklindedir. “Andolsun, biz sana **tekrarlanan yedi** âyeti ve büyük Kur’ân’ı verdik.” Hicr 15/87.

- 8 Seher seher eşer-i dâğ-ı sine-i Nehri
Satır satır raqam-ı nâme-i vişâliñ mi

XL***Mefâ' ilün Fe' ilâtün Mefâ' ilün Fe' ilün***

- 1 Sebağ sebağ oqunan muşhaf-ı celâliñ mi
Varaq varaq yazılan naqş-ı rüy-ı âliñ mi
- 2 Tabaq tabaq çekilen nuql-i bezm-i buse midir
Yanık yanık bu gönül teşne-i zülâliñ mi
- 3 Bütün bütün dil ü cân mülkiñi musahhar iden
Yanın yanın nigeh-i pür füsün u âliñ mi
- 4 İçin için batarak girye-i şerer eşeriñ
Sönük sönük çekilen âh-ı bî-nevâliñ mi
- 5 Qadem qadem ne bu tarz-ı hıram-ı refârîñ
Ayaq ayaq gelişiñ cümbüş-i nihâliñ mi
- 6 Kırık kırık ne bu etvâr u nâzikâne kesim
Kuñul kuñul bu reviş nâz-ı i' tidâliñ mi
- 7 Kaçan kaçan çekilüp bezmden ırağ olmak
Kucaq kucaq baña âğüş-ı ittişâliñ mi
- 8 Taraf taraf saña tañsîn-i hulq ey hâkim
Cihân cihân leb-i şîrîñ-i maqâliñ mi

XLI***Müstef' ilün Fe' ülün Müstef' ilün Fe' ülün***

- 1 Şeyh-i şuyûh-ı devrân şâhib sülük u ' irfân /39a/
Tañkîk ender cihân gelmez dañi menendi⁸⁹
- 2 Şadr-ı der-i vilâyet ol menba' -ı ' inâyet
Hem meşhed-i siyâdet mañbûb-ı ser-bülendi
- 3 Hulq-ı hamîde mu' tād mensûb-ı Şâh-ı Bağdād
Mesned-nişîn-i irşād ol şüh-ı şeh-levendi

⁸⁹ Mısrada vezin hatası vardır.

- 4 Hük-m-i Hudâ mübeddel olmaz budur müdellel
Âh-ı şayâd-ı ecel kırdı aña kemendi
- 5 Üçler çıkup didiler Nehri zamâna târih
Me'vâ edindi 'Adn'i Seyyid Halîl Efendi (1145/1732-33)
- ما وعا دندی عتدی
سیخلیل افندی

XLII

Mef'ûlü Fâ'ilâtün Mef'ûlü Fâ'ilâtün

- 1 Şeyh-i güzîn-i devrân ehl-i şafâ vü vicdân
Garq itdi baħr-ı 'ummân ol pîr-i ercümendi
- 2 Çün şerbet-i şehâdet nûş eyledi cihânda
Şunsun aña cinânda Mevlâ şarâb-ı kâdı
- 3 Hayy ismi ile oldı enfâs-ı pâki itmâm
Kim olmuş-ıdı pîriñ şıdķ-ile cân bendi
- 4 Teslîm idince rûhın ol vâlid-i 'azîzim
Geldi dile bu târih Şeyh Meħemed Efendi (1155/1742-43)
- کلدی دلده بو نادرین
شیخ محمد افندی

XLIII

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün

- 1 Mübârek bād taħt-ı hân-ı zî-şân âl-i Cengîz Hân /39b/
Cülûsuñ ile ħandân eylediñ iķlîm-i Kirmân'ı
- 2 İdince taħt-ı ecdâd-ı hümâyûn baħt-ı nüzhetgâh
Göründi şevket-i Efrâsiyâb İskender-i şânî
- 3 Yazup kilik-i 'Uġârid maġla' in dâdâr fıtratdan
Kalem-den nesh olur Nüşirevân' in dâd ile şânı
- 4 Dimez dil cüy-ı ihsânında şebnem Nehrî Ceyhûn'a
Nice deryâ-yı luġfa kıla tev'em baħr-ı Geylânî

- 5 Sehâ vu cûd ile fer ü ziyâ-güster olup dehre /40a/
Çekildi Hâtem-i Tayy'îñ 'a'âdan dest ü dâmânı
- 6 Olupdur ser-nigûn âl-i şafâ tîr ü kemânından
İdüp şimşîr-i bürrânîñ dü nîme taht-ı İrân'ı
- 7 Cemâliñ heybetinden düşdi Nemçe çâh-ı endüha
Celâliñ dehşetinden itdi Moskov terk-i tuğyânı
- 8 Nizâm-ı devletiñle beyt-i ma' mür oldı Akmescid
Geçirdi ehl-i bağıy Kılburun'dan emr ü fermânı
- 9 Kırım vâdî-i hâş Bâğçe sarây-ı cennet olmuşdur
O dârâ serv-tek olduğda pây-ı taht-ı sulţânî
- 10 Hudâ taht-ı serîr-i şevketinde eyleyüp dâ'im
Kamu a' dâ-yı dîn üzre muzaffer eyleye anı
- 11 Bu resme tab' -ı memdûhu'ş-şiyem cûd u şecâ' atda
Yazar biñ yılda bir târih selâtin-i Kırım Hânı

XLIV***Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün***

- 1 Yâr-ı ağıyâra nigâh ile sözümdeñ çıkdı
Âb-ı rüyum dökilüp yire gözümdeñ çıkdı
- 2 Leb-i meygûnı hayâlimde kurup hüy-gerde
Pür-^ç arak bezme o inbîh-i özümdeñ çıkdı
- 3 Âteş-i ' aşkım ile girdi Süreyyâ çarha
Cây-ı dilde şerer-endâz gözümdeñ çıkdı
- 4 Zâde-i tab' ima üftâde olup duhter-i rez
Hâne-i câna revân oldı özümdeñ çıkdı
- 5 Şîr-i mâderle bulup hürmet o bâğî-zâde
Hüşeden kat' -ı zimâm ile düzümdeñ çıkdı
- 6 Micmer-i dilde görüp dūd-ı ' abîr-i haţtın
Nehriyâ direm o müşk-tâb yüzümdeñ çıkdı

Turkish Studies

XLV

Mefâ'ılün Mefâ'ılün Mefâ'ılün Mefâ'ılün

- 1 Zuhûr-ı pertev-i nûr-ı Hudâ'dır Hâzret-i Mışrî /40b/
Tecellî-i cemâl-i Kibriyâdır Hâzret-i Mışrî
- 2 Meŝâyıh encümâsâ cümle hâdî-i sübül gerçi
Zîyâda güyiyâ şems-i duhâdır Hâzret-i Mışrî
- 3 Fenâ fi'llâh maķâmında kamu demler tutup mesken
Harîm-i Ka'be içre pür-ŝafâdır Hâzret-i Mışrî
- 4 Dimiŝdir kanda birler Mışrî'yi inkâr iden Hâķķ'ı
Müdelledir sözi sırr-ı Hudâ'dır Hâzret-i Mışrî
- 5 Taĝîb-i derd-i 'aşķdır sîne-i mecrûh bulur dermân
Nazar itse dilâ dâru'ŝ-ŝifâdır Hâzret-i Mışrî
- 6 Odur ol Mışrî-i şâhib-zamân u noķta-i devrân
Ĝübâr-ı dergehi kuĝl-ı cilâdır Hâzret-i Mışrî
- 7 Ezel bezminde nûş iden şarâb-ı 'aşķ-ı Mevlâ'dan
Ol 'uŝŝâķ-ı Hudâ'ya reh-nümâdır Hâzret-i Mışrî
- 8 Nazar itse dil-i 'uŝŝâķ-ı ĝamnâk-ı ŝikestâna
Nuĝâsın ider altun kîmyâdır Hâzret-i Mışrî
- 9 Kamu aķtâb u evtâda taŝarrufda müsellemdir
Celîs-i taĝt-ı ĝavŝiyyet-fezâdır Hâzret-i Mışrî
- 10 İdüp seyr-i ila'llâh ile bulmuş "lî ma' a'llâh"⁹⁰
Fenâ-ender-fenâda müntehâdır Hâzret-i Mışrî
- 11 O miĝrâb-ı maķâm-ı "ķâbe ķavseyn" ü "ev ednâ"⁹¹da
Cemî' -i ķudsiyâna muķtedâdır Hâzret-i Mışrî
- 12 Ki bismi'llâh ile çekmiş 'alem erbâb-ı 'irfâna
Ĝürûh-ı 'aşķâna pîŝvâdır Hâzret-i Mışrî

⁹⁰ "Benim Allah ile beraber olduĝum öyle bir vakit vardır ki, benimle birlikte o vakit içine ne bir mukarreb melek, ne de bir mürsel nebî sığar." Bkz.: Aclûnî (1351), *Keşfü'l-Hafâ*, II/173 (Hadis nr.: 2159).

⁹¹ "(Peygambere olan mesafesi) iki yay aralıĝı kadar yahut daha az oldu." Necm 53/9.

- 13 Nüvîs-i midhâtiñde eyledim vâfirce küstâhlık
 Haţâmîñ ' afvı şanıña revâdır Hażret-i Mışrî
- 14 Ümîd-i sırr-ı rûhâniyyetiñdir bâ' iş-i güftâr
 Baña feyz-i zülâliñ mültecâdır Hażret-i Mışrî
- 15 Gönül mülkini şâd eyle efendim zerre şevkiñle
 Bu Nehrî bendeñe feyziñ sezâdır Hażret-i Mışrî

(Ârif Mahlaslı Şairin, Nehrî'nin oğlu Suyolcu-zâde Şeyh Mehemmed Muslihuddîn'in Post-nişîn Olduğu Dönemde, Dergâh'ın Tecdîd'i Münâsebetiyle Yazdığı Şiir)⁹²

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün

/18a/

- 1 Şuyolcu-zâde Na'tî Şeyh Mehemmed Muşlihu'd-dîniñ
 Hışâl-i pâki ta' dâd olsa gelmez hadd-i imkâna
- 2 Cenâb-ı Hażret-i Sultân ' Abdü'l-kâdir'e zîrâ
 Mürîd ü bendedir mazhardur esrâr-ı firāvâna
- 3 Niçe dem mürşid-i ehl-i sülûk olup eb ü ceddi
 Bu dergâh içre olmuş pîşvâ erbâb-ı ' irfâna
- 4 Meşîhat kendüye bâ-irş ü istiḥkâk geldikde
 Terakķî kesb idüp meşgûl-i irşâd oldu şeyhâna
- 5 Velîkin ḥânķâhı pek ḥarâbe eyleyüp eşrâf
 Dil-i nâ-şâd-ı ' âşık gibi olmuş idi vîrâne
- 6 Gören bir çillekeş merd-i ḥarâbatı şanur anı
 Nazâr idince bir kerre sûtün u saķf u ḥiţâna
- 7 Ḥuşûşı-y-la olunca câ-be-câ cem' iyyet-i tevḥîd
 Kemâl-i rûtbe zîķ olur idi züvvâr u iḥvâna
- 8 Hemân himmet idüp bâ-himmet-i pîrânı tecdîde
 Erenler yoluna bezl itdi varın koydı meydâna

⁹² Bu başlık metinde bulunmayıp, tarafımızdan konulmuştur. 13 beyitlik bu kıta-i kebîre ve sonraki müfred, her ne kadar Nehrî'ye ait olmasa da müstensih tarafından *Dîvânçe* içerisine (18a-18b) derc edilmiştir. Ârif mahlaslı bir şairin kaleme aldığı tarih bildiren bu şiirler, Nehrî('nin oğlu) ve tekkesi ile olan münasebeti sebebiyle buraya alınmıştır.

- 9 Maḳām-ı bî-bedel bir beyt-i ma‘ mūr oldu eyva’llāh
Gelürler ḳudsiyān bu dergeh-i vālāyı seyrāna
- 10 Güzel ḫayra muvaffaḳ oldu ‘ aşḳ olsun aña yā Hū
Ḫora geçdigine şek yok bu ḫizmet cümle pīrāna
- 11 Ne rütbe münkir-i erbāb-ı ḫāl ü ‘ aşḳ ide şūfī /18b/
Bu dergāhı görünce şevḳ-ile girmez mi devrāna
- 12 Ḫudā bānīsini ekdār-ı ḡamdan eyleyüp maḫfūz
İder maḫzar füyūzāt-ı Cenāb-ı Şāh-ı Merdān’a
- 13 Ne bir cā⁹³ düşdi aña ‘ Ārifā bu mısra‘ -ı tārīḫ
‘ Aceb pākīze vü nāzik yapıldı Ḳādirī-ḫāne (1228/1813)

عجب باکیزه و نازک با پدری قادرخانه

Semā-ḫāne ḳapusu üzerine taḫrīr olacak tārīḫ-i dīger:

Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün

‘ Ārifā tārīḫ-i tecdīd-le bu dergāhın didim
Ḳıldı bünyād himmet-i Sulṫān ‘ Abdü’l-ḳādirī (1228/1813)

قلندو بیادهدت سطا عبدالقادر

Sonuç

XVIII. yüzyılda yaşamış olan Nehrî Ahmed (v. 1182/1768-69), Tekirdağlıdır. Kâdiriyye’nin Rûmiyye şubesine mensup bir mutasavvıf olan Nehrî, medrese eğitimi görmüş, seyr ü sülûkunu tamamlayarak Tekirdağ Kâdiriyye Tekkesi’nde post-nişîn olmuştur. Arapça, Farsça ve Türkçeyi bu dillerde şiir yazabilecek kadar iyi bilen Nehrî, *Dîvânçe*’sinden de anlaşılacağı üzere Klasik Türk Edebiyatının usûl ve esaslarını bilen, eserinde Dîvân şiirinin repertuarındaki farklı nazım şekillerine yer veren; edebî zevki, dinî-tasavvufî muhtevanın gerektirdiği metaforik dil ile birleştiren bir şairdir. Şiirlerinde en dikkat çeken nokta, bir Kâdirî şeyhi olan Nehrî’nin Niyâzî-i Mısrî hayranı oluşu, ona tahmis ve nazîreler yazmış olmasıdır.

Nehrî Dîvânçesi’nin tespit edebildiğimiz tek nüshası, Vatikan Kütüphanesi Türkçe Yazmalar Bölümü’nde kayıtlıdır. Eserde 45 Türkçe şiir bulunmaktadır. Bu makâle ile, günümüze kadar üzerinde herhangi bir çalışma yapılmamış olan Nehrî’nin hayatı ve Türkçe şiirlerinin transkripsiyonlu metinleri verilmiştir. Nehrî’nin *Dîvânçe*’sinin edebiyat ve tasavvuf sahası araştırmacıları tarafından şekil ve muhteva itibarıyla da ayrıntılı bir şekilde ele alınması, dinî-

⁹³ İkinci mısradan “cā” ibâresinin rakamsal karşılığı olan 4 çıkarıldığında 1228 yılı elde edilecektir. İbâre Osmanlı dönemi alfâbesi ile aynı zamanda “bercâ: yerinde, uygun, münâsip” şeklinde okunmaya da elverişlidir.

tasavvufî edebiyat tarihi içerisindeki konumunun daha açık bir şekilde ortaya konması adına önem arz etmektedir.

KAYNAKÇA

- Aclûnî, İsmâîl b. Muhammed (1351), *Keşfü'l-Hafâ ve Muzîlü'l-İlbâs amme'stehera mine'l-Ehâdîsi alâ-Elsineti'n-Nâs* (I-II), Kâhire: Mektebetü'l-Kudsî.
- Akkuş, M. (2001), "İsmail Rûmî", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, İstanbul: T.D.V. Yayınları, XXIII/120.
- Bursalı Mehmed Tâhir (1333), *Osmanlı Müellifleri* (I-III), İstanbul: Matba'a-i Âmire.
- Hüseyin Vassâf, (2006), *Sefîne-i Evliyâ* (I-V), Haz.: Mehmet Akkuş, Ali Yılmaz, İstanbul: Kitabevi.
- Kur'an-ı Kerim Meâli* (2006), Haz.: Halil Altuntaş, Muzaffer Şahin, Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları.
- Kurnaz, Cemal; Çeltik, Halil (2013), *Divan Şiiri Şekil Bilgisi*, Ankara: Kurgan Edebiyat Yayınları.
- Küçük, S. (1994), *Bâkî Dîvânı-i Basım*, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Revnakoğlu, C. S. (1953), "Rumîlik ve İsmâîlî Rumî", *Yeni Tarih Dünyası*, yıl: 1, sayı: 8, s. 348-350.
- Rossi, E. (1953), *Elenco Dei Manoscritti Turchi Della Biblioteca Vaticana*, Vaticano: Citta Del Vaticano.
- Sâdık Vicdânî (1338-1340), *Tomar-ı Turuk-ı Aliyyeden Kâdiriyye*, İstanbul: Matbaa-i Âmire.
- Salnâme-i Vilâyet-i Edirne* (1310), Edirne: Vilâyet Matbaası.
- Seyyid Sırrı Ali (1992), *Tuhfe-i Rûmî*, İstanbul: Âsitâne Yayınları.
- Şimşek S. (2008), "Anadolu ile Balkanlar Arasında Geçit Bölgesi Tekirdağ'da Tasavvuf ve Tarikatlar", *Süleyman Uludağ Kitabı*, Haz. Mustafa Kara, İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Tatçı, M. (2015), *Niyâzî-i Mısırî Halvetî-Dîvân-ı İlâhiyât*, İstanbul: H Yayınları.
- Timurtaş, F. K. (1994), *Eski Türkiye Türkçesi*, İstanbul: Enderun Kitabevi.